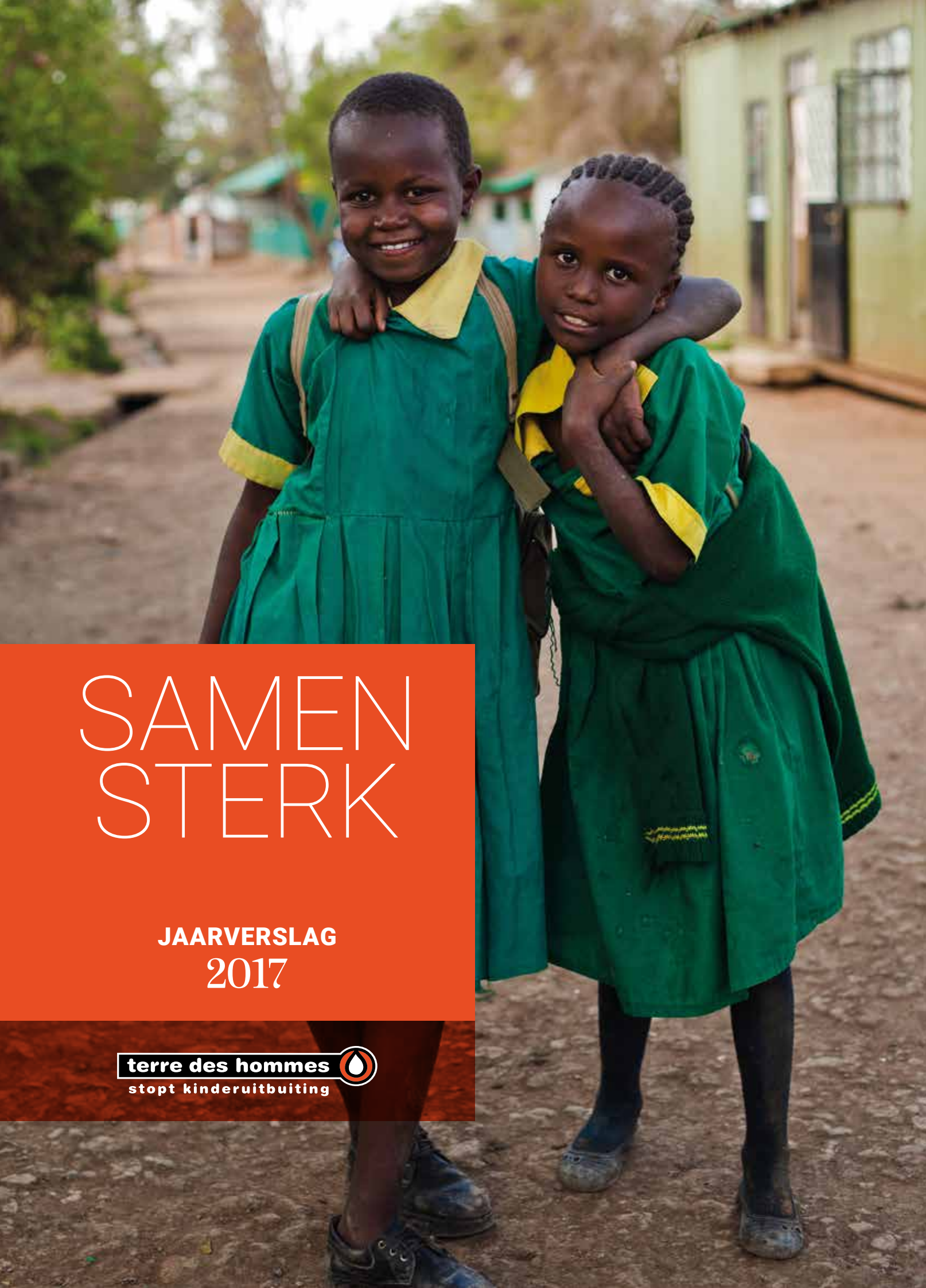

SAMEN STERK

JAARVERSLAG
2017

terre des hommes
stopt kindermisbruik

Resultaten in cijfers

270.696

direct geholpen
kinderen

70.110

donateurs

23.047.977

miljoen inkomsten uit
donaties en subsidies

9.995

structureel
nieuwe donateurs

22

landen waar
we actief zijn

1.871

vrijwilligers

Waar helpen we en hoe doen we dat

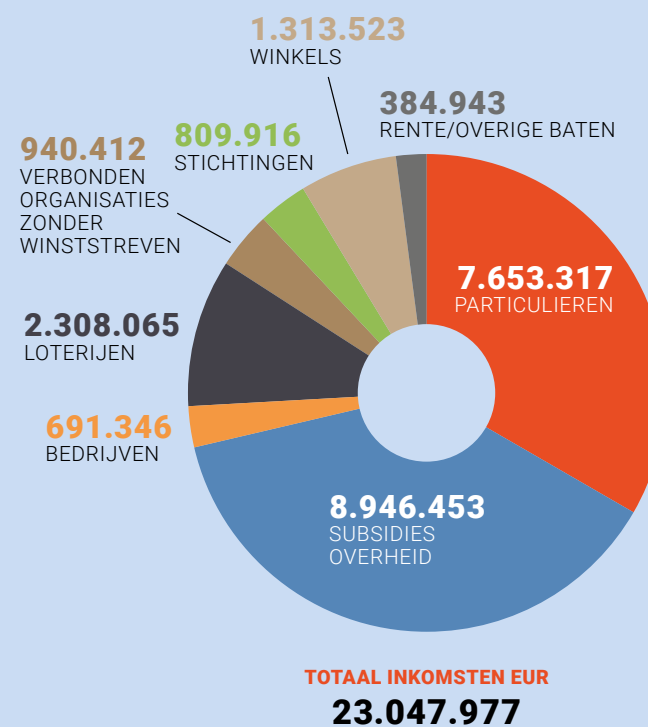
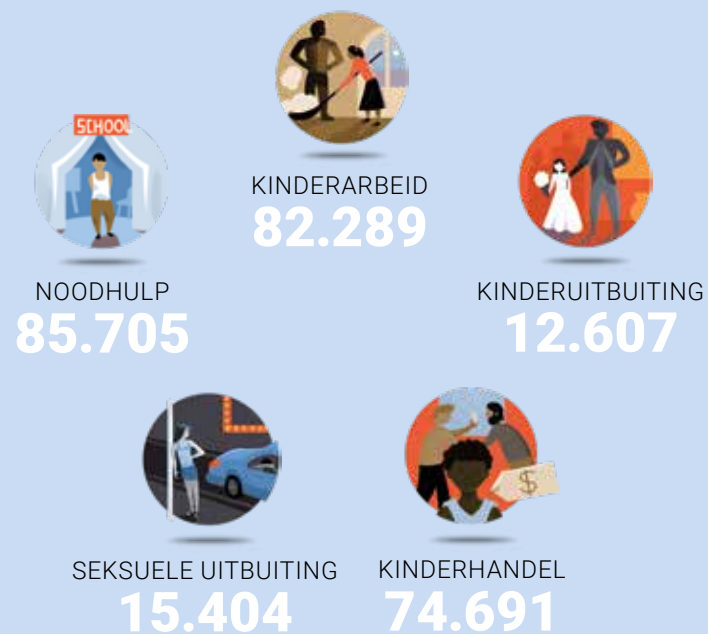

Wat zijn de inkomsten en uitgaven

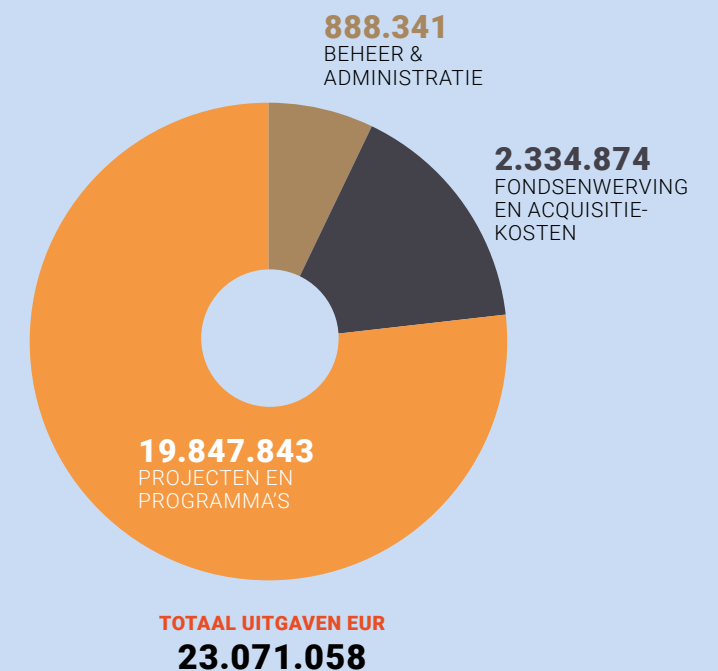

Van iedere euro wordt 0,86
besteed aan hulp

Geholpen kinderen in 2017

Inkomsten

Uitgaven

Wie we zijn

Terre des Hommes is een internationale kinderrechtenorganisatie die de strijd tegen kinderuitbuiting aangaat om de rechten van kinderen te beschermen. Kinderrechten worden overal ter wereld geschonden. In ontwikkelingslanden, in conflictgebieden en in het Westen zijn miljoenen kinderen het slachtoffer van geweld en misbruik. Terre des Hommes streeft naar een wereld vrij van uitbuiting van kinderen.

Sinds de oprichting van Terre des Hommes in Nederland in 1965 zijn miljoenen kinderen beschermd tegen geweld, kinderarbeid, kinderhandel, seksuele uitbuiting, ondervoeding en gezondheidsproblemen. De strijd aangaan kunnen we niet alleen. Door samen te werken met gezinnen en kinderen, gemeenschappen, overheid, het bedrijfsleven, justitie en politie en maatschappelijke organisaties werken we aan duurzame verandering.

Het hoofdkantoor van Terre des Hommes bevindt zich in Den Haag. Twee regiokantoren in Cambodja en Kenia zorgen voor de ontwikkeling en uitvoering van een geïntegreerd landenprogramma in Azië en Oost-Afrika. Terre des Hommes Nederland is werkzaam in 22 landen en onderdeel van de Internationale Federatie Terre des Hommes (TDHIF), waar 11 landen aan deelnemen. Er werken 104 mensen in vaste dienst en we worden ondersteund door bijna 1.900 vrijwilligers. Door heel Nederland bevinden zich 45 Terre des Hommes-winkels die tweedehands artikelen verkopen waarvan de opbrengst gaat naar Terre des Hommes.

Onze ambitie

Voortrekker in het implementeren van duurzame oplossingen om kinderuitbuiting te bestrijden en de rechten van kinderen te waarborgen;

Erkende expertorganisatie die zichtbaar is in het werkveld;

Aanjager om miljoenen mensen te mobiliseren in de strijd tegen kinderuitbuiting;

Een creatieve en ondernemende mentaliteit om onze doelen te bereiken.

Samenvatting	3
Jaarverslag	
Voorwoord	7
1. ONS FUNDAMENT	8
1.1 Onze missie en visie	8
1.2 Onze aandachtsgebieden	9
1.3 Theory of Change	9
1.4 Impactmeting en capaciteitsopbouw	11
1.5 Kennismanagement, netwerk en lobby	12
2. SAMENWERKEN	16
2.1 Girls Advocacy Alliance	16
2.2 Down to Zero	18
2.3 Dutch Relief Alliance	20
2.4 Samenwerkende Hulporganisaties	22
2.5 Back to the Future	23
2.6 WATCH Nederland	23
2.7 Sweetie 2.0	24
2.8 Mica	25
3. ONS WERK IN DE REGIO'S	27
3.1 Afrika	28
3.2 Azië	29
3.3 Europa	30
4. ZICHTBAARHEID	31
4.1 Campagne 'En nu de rest nog'	32
4.2 Eigen communicatiemiddelen	32
4.3 Ambassadeurs	34
4.4 Terre des Hommes-winkels	34
5. FONDSENWERVING	36
5.1 Institutionele fondsenwerving / Stichtingen en andere donorstellingen zonder winstoogmerk	36
5.2 Particuliere donoren	36
5.3 Terre des Hommes-winkels	37
5.4 Bedrijven	37
5.5 Nationale Postcode Loterij	37
6. ORGANISATIE	38
6.1 Organisatiestructuur en medewerkers	38
6.2 Veiligheid en klachtenmanagement	40
6.3 Risicomanagement	41
6.4 Maatschappelijk verantwoord ondernemen	42
6.5 Accounting & Project Control	42
7. VERSLAG RAAD VAN TOEZICHT	43
8. 2018 EN VERDER	46
Jaarrekening	
9. JAARREKENING	48
9.1 Jaarrekening 2017	48
9.2 Algemene toelichting en grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	51
9.3 Toelichting op de balans per 31 december 2017	56
9.4 Toelichting op de staat van baten en lasten	60
9.5 Kostentoerekening	64
9.6 Bezoldiging directie	65
Overige gegevens	65
Controleverklaring	66
Bijlagen	70
Resultaat vrijwilligersgroepen	71
SHO rapporten	72

Voorwoord

Het jaar 2017 was een bijzonder jaar waarin ik Terre des Hommes mocht leren kennen als een bevlogen organisatie met een prachtige geschiedenis. Een organisatie die zich onderscheidend inzet om de levens te verbeteren van vele kinderen die hun jeugd verloren zien gaan aan uitbuiting en beroofd worden van een kansrijke toekomst. Ik mag mij scharen onder collega's die het aanpakken van dit onrecht met bezieling en overtuiging al jaren tot hun persoonlijke missie maken.

Ons werk in Oost-Afrika richt zich op de gevolgen voor kinderen van internationale en nationale migratie onder anderen vanwege de conflicten in onder anderen Zuid-Soedan en Somalië. Gedwongen door deze omstandigheden migreren kinderen vaak gescheiden van hun families en thuisomgeving naar omliggende landen als Kenia, Ethiopië en Oeganda. Toen het gebied in 2017 ook nog eens getroffen werd door aanhoudende droogte hebben we onze bestaande lokale projecten kunnen aanvullen met noodhulp, mede gefinancierd door fondsen van Giro555.

Het afgelopen jaar kenmerkte zich ook door een uitbreiding van onze activiteiten in samenwerking met het bedrijfsleven. Structurele oplossingen bieden voor kinderen die slachtoffer zijn van kinderarbeid vraagt intensieve multilaterale samenwerking tussen overheden, bedrijfsleven en NGO's. In India vechten we samen met het tientallen bedrijven tegen de uitbuiting van ruim 22.000 kinderen die werken in de winning van mica. Maar ook in Kenia en diverse Aziatische landen smeden we samenwerkingsverbanden met het bedrijfsleven om de nadelige gevolgen van economische activiteiten - denk aan bijvoorbeeld prostitutie van kinderen in de omgeving van afgelegen infrastructurele bouwprojecten - te adresseren.

Seksuele uitbuiting van minderjarigen en met name ons werk in het ontwikkelen van expertise op de online component daarvan was ook in 2017 weer een belangrijk thema. Deze technische expertise is van wezenlijk belang in het succes van de bestrijding van internationale kindersekstoerisme, voor de aanpak van de handel van loverboys in Nederland en middels ons Sweetie project, voor de opsporing van potentiële daders van webcamseks en natuurlijk voor de bescherming van de slachtoffers.

In Zuidoost-Azië blijft de strijd tegen commercieel seksueel misbruik van meisjes en jongens een hoofdthema waarin we ook op lokaal, nationaal en regionaal niveau lobbyen voor de noodzakelijke verbeteringen in wetgeving en handhaving. Ook bereiden we ons in 2017 voor om onze succesvolle projecten om het lot van getrouwde meisjes in Bangladesh te verbeteren, uit te breiden naar andere landen. Natuurlijk doen we dit alles in nauwe samenwerking met onze alliantie- en lokale partners.

De wereld waarin al dit werk wordt uitgevoerd is onderhevig aan verandering en vraagt een continu vermogen tot aanpassing. Zo hebben we in 2017 het *Fit for the Future* programma gestart waarin we onze organisatie op vele punten beter laten aansluiten bij de verwachtingen van onze doelgroep, onze donateurs en onze medewerkers. We besloten tot hernieuwde focus op de toegevoegde waarde die we hebben als organisatie met veel kennis van en ervaring in veld implementatie. Door die kennis te integreren met onderzoek, lobby en campagnes krijgen we als organisatie steeds meer erkenning. De mooie samenwerkingsverbanden met andere grote hulporganisaties alsook met onze lokale partners in het veld zijn hiervan het bewijs.

Natuurlijk brengt verandering ook turbulentie in onze organisatie. We hebben veel gevraagd van onze medewerkers in 2017 en met elkaar hebben we veel gegeven. Het feit dat onze inkomsten in deze periode stabiel zijn gebleven is een uiting van de geweldige trouw van onze vele vaste donateurs. Ook de bijdrage van onze 45 volledig door vrijwilligers gerunde winkels is in 2017 weer gegroeid.

In dit jaarverslag kunt u lezen wat wij in samenwerking met onze vele partners hebben bereikt. In 2018 zullen we de veranderingen die in 2017 in gang zijn gezet verder uitbouwen. Ik ben dan ook trots dat ik dit werk als nieuwe directeur van Terre des Hommes mag voortzetten om samen met onze medewerkers, donateurs, vrijwilligers, ambassadeurs, de Nationale Postcode Loterij en andere sponsors te blijven strijden voor een wereld waarin geen plaats is voor kinderuitleiding en waarin ieder kind een belofte van de toekomst is.

Samen sterk!

Carel Kok
Directeur Terre des Hommes

Kinderen en hun recht; daar draait het om

Wij geloven in kinderrechten zoals vastgelegd in het VN Kinderrechtenverdrag en de conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie ILO. Kinderen moeten hun recht uit kunnen oefenen in een veilige omgeving. Kinderuitbuiting druist hier tegenin. Wij helpen om een landschap te creëren waarin opkomen voor die rechten mogelijk is. We concentreren ons op schaalbare resultaten van onze aanpak in samenwerking met anderen. Uitbuiting van het kind is de zorg van iedereen. Onze visie en missie zijn een afgeleide van deze overtuiging.

1.1 Onze missie & visie

Missie

Terre des Hommes voorkomt dat kinderen worden uitgebuit, haalt kinderen uit uitbuitingssituaties en zorgt ervoor dat deze kinderen zich in een veilige omgeving kunnen ontwikkelen.

Visie

Terre de Hommes werkt aan een wereld waarin alle kinderen een menswaardig bestaan leiden en kunnen opgroeien tot zelfstandige volwassenen. Een wereld waarin kinderen niet meer worden uitgebuit en hun rechten kunnen uitoefenen. Wij gaan net zo lang door tot dit bereikt is. Dat kunnen we niet alleen: daar is de omvang van de problematiek te groot voor en het probleem te wijdverspreid. Alleen door samen te werken is er uitzicht op een toekomst voor alle kinderen.

1.2 Onze aandachtsgebieden

Kinderuitbuiting gaat om ernstige schendingen van kinderrechten, met soms vergaande gevolgen. Onze aandacht gaat uit naar de ergste vormen van:

KINDERARBEID
(VOLGENS ILO
CONVENTIE 182)

**KINDERHANDEL
& MIGRATIE**

NOODHULP
HET VERLENEN VAN
NOODHULP BLIJFT
ONDERDEEL VAN ONZE
ACTIVITEITEN

**KINDER-
MISBRUIK**

**SEKSUELE UITBUITING
VAN KINDEREN**
(ZOALS KINDERPROSTITUTIE)

1.3 Theory of Change

De werkwijze van Terre des Hommes wordt geleid door onze *Theory of Change*, gericht op een meervoudige aanpak om het stoppen van kinderausbeutung te realiseren. Dit doen we via vier strategieën gericht op zes verschillende belanghebbenden. Via onze interventies willen we samen met onze partners het overheidsbeleid op de langere termijn beïnvloeden en zo de realisatie van kinderrechten wereldwijd bevorderen.

Programmaontwikkeling gericht op:

**PREVENTIE EN
VOORLICHTING**

BESCHERMING

RECHTSHULP

**PUBLIEKE EN
POLITIEKE LOBBY**

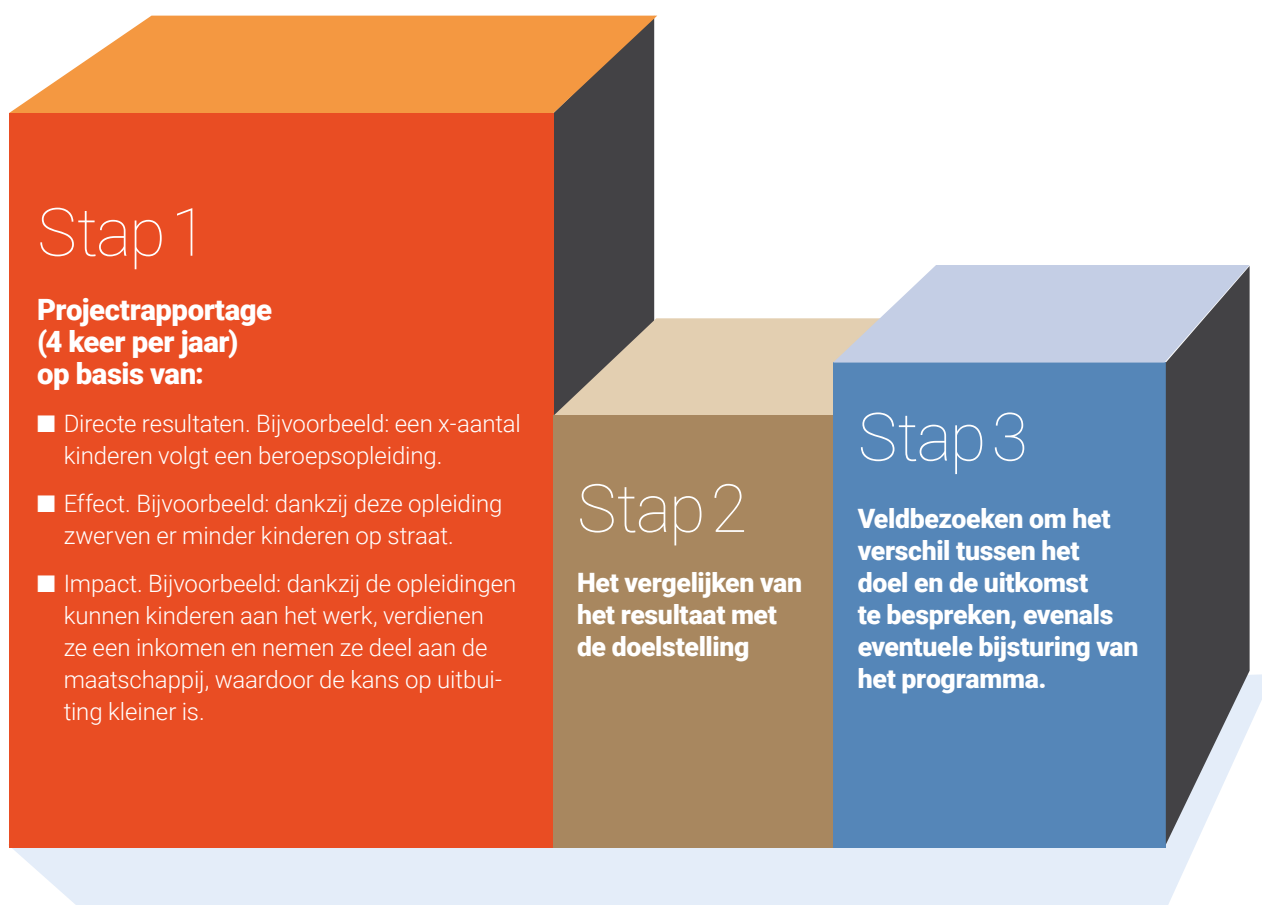
Betrokken stakeholders die verandering in gang moeten zetten:

- Kinderen
- Families & gemeenschappen
- Overheid
- Bedrijfsleven
- Wetshandhavinginstanties
- Maatschappelijke organisaties

1.4 Impactmeting en capaciteitsopbouw

Om de kwaliteit van onze programma's te meten en ervoor te zorgen dat ze bijdragen aan ons doel om kinderuitleiding te stoppen en de rechten van kinderen te respecteren, is er voor de projectpartners een monitoring- en evaluatieraamwerk. Dit raamwerk bestaat uit drie stappen:

Evaluatie

De langetermijnresultaten van onze programma's worden gemeten aan de hand van vier punten:

1. Vergelijken korte- en langetermijnresultaten;
2. Verzamelen van individuele verhalen;
3. Cijfers van algemene rapporten van o.a. Unicef, VN, ILO;
4. Verzamelen van geleerde lessen voor kwaliteitsverbetering.

Capaciteitsopbouw

Om te zorgen voor een blijvende verandering in de samenleving is de rol van onze lokale projectpartners van groot belang. Zij worden verwacht zich te houden aan deze vijf speerpunten:

1. Lokale partners moeten belanghebbenden in hun omgeving beïnvloeden om samen meer effect te genereren;
2. De resultaten van de programma's zijn van voldoende kwaliteit en moeten het naleven van kinderrechten ondersteunen;
3. Een adequaat financieel systeem evenals gekwalificeerd personeel is een vereiste;
4. Adequaat bestuur van de partnerorganisatie is noodzakelijk;
5. Een projectpartner implementeert alle stappen van het Project Cyclus Management systeem, inclusief het doorvoeren van leermomenten en nazorg.

1.5 Kennismanagement, netwerk en lobby

Om onze ambitie van voortrekker en expertorganisatie te realiseren, werken kinderrechtenadviseurs en -experts dagelijks samen om de kwaliteit van de programma's te bewaken en versterken. Zij vormen het Lobby & Expertise team. De activiteiten van dit team hebben betrekking op:

- Kwaliteitstoetsing van programma's;
- (Door)ontwikkeling van programma's;
- Onderzoek naar kinderrechtschendingen;
- Lobby voor naleving van het kinderrechtenverdrag.

Thema's die in 2017 aan de orde kwamen zijn gendergelijkheid, inclusie van kinderen met een handicap, kinderpaticipatie en alternatieve opvang voor kinderen zonder ouderlijke zorg en samenwerking met bedrijven om invulling te geven aan de *Sustainable Development Goals*.

In 2017 zijn de volgende onderzoeken afgerond en opgestart

The Sale of Children and Illegal Adoptions
(publicatie: 12.01.2018)

Onderzoek naar de illegale praktijken en illegale adopties in het interlandelijke en binnenlandse adoptiesysteem.

Resultaat

Beter begrip van de ernstige misstanden die zich in het verleden hebben voorgedaan rondom interlandelijke en binnenlandse adoptie. Het rapport is verspreid onder een aantal leden van de Tweede Kamer ter informatie voor het debat omtrent adoptie dat in januari 2018 heeft plaatsgevonden.

Alternatieve Zorg Studie (interne publicatie: 30.08.2017)

Onderzoek naar de situatie in acht opvanghuizen in Azië voor tijdelijke zorg.

Resultaat

Acht opvanghuizen in Azië leven hoge standaarden na rondom de dagelijkse zorg voor kinderen, zoals respect voor de kinderen, een dagelijkse routine en het vervullen van hun basisbehoeften. Een verbeterpunt is het blijven ondersteunen van slachtoffers die weer teruggaan naar hun familie.

Opgestarte onderzoeken waarvan de resultaten in 2018 verwacht worden:

The Dark Side of the Internet for Children - Online Child Sexual Exploitation in Kenya -a rapid assessment
(publicatie: 03.2018)

Onderzoek naar online seksuele uitbuiting van kinderen in Kenia.

Online Child Sexual Exploitation in the Philippines

Onderzoek naar de impact van online seksuele uitbuiting op kinderen en de zorg die hen geboden wordt.

Global Mica Mining and the Impact on Children's Rights
(publicatie: 03.2018)

Onderzoek naar de herkomst en het gebruik van mica op een wereldwijde schaal, en de impact op kinderrechten in de verschillende landen. Mica is een belangrijk mineraal voor onder meer de metaalverwerkende industrie en de cosmetica.

Naast het uitvoeren van eigen onderzoek werken wij samen met partnerorganisaties en Terre des Hommes Internationale Federatie (TDHIF). Die samenwerking vindt plaats bij onderzoeken en campagnes die thematisch aansluiting vinden bij de programma's van Terre des Hommes en een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeks- en lobbyagenda.

'It's Time to Talk! – Children's Views on Children's Work'

Doel: campagne om werkende kinderen een stem geven in lokale, nationale en globale besluitvormingsprocessen over kinderarbeid.

Rol Terre des Hommes: Tijdens een *side-event* van de ILO Wereldconferentie tegen Kinderarbeid eind 2017, kregen kinderen kregen de gelegenheid om internationale beleidsmakers te vertellen over hun ervaringen als werkende kinderen om de impact duidelijk te maken. Dit was een gezamenlijke campagne met Terre des Hommes Internationale Federatie, de Duitse organisatie Kindernothilfe en de Canadese tak van Save the Children.

The Neglected Link

Doel: Vijf casestudies uit Nepal, India, Burkina Faso, Peru en Nicaragua laten zien dat klimaatveranderingen de onderliggende oorzaak vormen van kinderarbeid of reeds bestaande onderliggende oorzaken verergerden. Hierdoor werden kinderen gedwongen om te werken, hun arbeidsomstandigheden verslechterden, ze werden gedwongen te migreren of zelfs gevaarlijker werkzaamheden te verrichten.

Rol Terre des Hommes: TDHIF zet met dit onderzoek de rechten van kinderen op de klimaatagenda van de VN.

The RISE Learning Network (work in progress)

Samen met het kennisnetwerk RISE is gewerkt aan een onderzoek naar de behoeften van mannelijke slachtoffers van seksuele uitbuiting in Nepal, met een specifieke focus op kwesties in verband met reïntegratie. Verwacht wordt dat het onderzoek in de eerste helft van 2018 zal worden gepubliceerd, wat een aanzienlijke bijdrage zal leveren aan de wereldwijde kennisbasis op dit gebied.

Situational Analysis in Myanmar (work in progress)

Samen met ECPAT International is in 2017 gewerkt aan een situatieanalyse van online seksuele kinderausluiting en kinderseksuetoerisme in Myanmar. Het eindverslag verschijnt begin 2018 en vormt het uitgangspunt voor ontwikkeling van nieuwe initiatieven en programma's in dat land.

Bijdragen aan internationale conferenties

Via deelname aan internationale conferenties vergroot Terre des Hommes haar netwerk en zichtbaarheid en blijft zij op de hoogte van activiteiten van collega-ngo's en gespecialiseerde instellingen die werkzaam zijn op het terrein van internationale samenwerking en jeugdbescherming. Onze kennis wordt gepresenteerd op internationale fora en daarmee ook getoetst door een deskundig publiek en draagt bij aan de lobby voor diverse onderwerpen gerelateerd aan kinderrechten en -uitbuiting.

OECD Forum on responsible mineral supply chains, 2-4 mei, Parijs

Terre des Hommes zet het mineraal mica op de agenda en de risico's van kinderk arbeid in de micamijnen.

15de Europese Regionale Conferentie ISPCAN, 1-4 oktober, Den Haag

Terre des Hommes geeft een presentatie over wetgeving en internationale standaarden tegen kinderk arbeid tijdens de internationale conferentie van de *International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect* (ISPCAN) in Den Haag.

UNODC - Regional Conference - Online Sexual Exploitation, 17-19 Oktober, Bangkok

Het Terre des Hommes regiokantoor in Bangkok geeft een presentatie over *Effective Responses to Online Child Sexual Exploitation in Southeast Asia*.

South South Institute on Sexual Violence Against Men and Boys (SSI), 5-10 November, Christchurch

Terre des Hommes roept op tot meer aandacht voor de onderschatte en verborgen jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting.

Lobby en netwerken

Terre des Hommes voert lobby in Nederland en, via de Federatie, bij de Verenigde Naties en de Europese Unie. Binnen de Internationale Federatie worden daarnaast wereldwijde ontwikkelingen besproken en worden programma's en campagnes op elkaar afgestemd. De Federatie vermenigvuldigt zo de internationale slagkracht van Terre des Hommes Nederland aanzienlijk.

Lobby in Nederland

Aandachtsgebied: De naleving van kinderrechten via de implementatie van de *Sustainable Development Goals* (SDG) door de Nederlandse overheid. Met meer data kan de vooruitgang beter worden gemonitord.

Aanpak: Samen met de KROS Alliantie (organisaties van Kinderrechten en Ontwikkelingssamenwerkingsbeleid) heeft Terre des Hommes bijgedragen aan de eerste SDG rapportage van de Nederlandse overheid. Met diverse lobbybrieven is aandacht gegenereerd voor de internationale naleving van kinderrechten in de verkiezingsprogramma's van politieke partijen en het regeerakkoord, om de doelen te behalen.

Aandachtsgebied: Participatie in het IMVO (Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen) Convenanten Traject. Wij richten ons op de metallurgische sector en vragen aandacht voor de kinderen die slachtoffer zijn van kinderk arbeid in illegale micamijnen.

Aanpak: Om tot bindende afspraken te komen over het naleven van mensenrechten en het uitbannen van kinderk arbeid door bedrijven, is een onderhandelingsproces onder leiding van de Sociaal-Economische Raad op gang gebracht.

Aandachtsgebied: Initiatiefwet Zorgplicht Kinderk arbeid

Aanpak: Via lobby heeft Terre des Hommes aangegeven dat er meer nodig is dan de vrijwillige inzet van bedrijven en maatschappelijke organisaties om kinderk arbeid in productie- en consumptieketens effectief te bestrijden. Via deze wet wil Terre des Hommes bedrijven en maatschappelijke organisaties een strengere zorgplicht opleggen.

Aandachtsgebied: Rechten van verdreven en ontwortelde kinderen.

Aanpak: Via brieven aan de Tweede Kamer is gevraagd om structureel aandacht te geven aan de rechten van deze kinderen. Zo wordt de Nederlandse overheid gewezen op haar internationale mensenrechtenverplichtingen binnen het migratievraagstuk. Kinderen die vluchten, slachtoffer zijn van geweld én/of aan de randen van Europa worden opgevangen, hebben - als kind - een eigen, zelfstandig recht op bescherming.

Lobby in Azië

Aandachtsgebied: Lobby richting nationale overheden en via ASEAN tegen de excessen van het immigratiebeleid, zoals immigratiedetentie van kinderen.

Aanpak: Via kinderconsultaties zijn de ervaringen van kinderen die 'onderweg' zijn vertaald in 'negen principes' om kinderen onderweg te beschermen.

Deze lobbycampagne is samen met de Federatie gevoerd.

Aandachtsgebied: Internationale borging van kinderrechten via het brede platform '*Child Rights in the Global Compacts*.'

Aanpak: Naar verwachting zullen de resultaten van deze lobby zichtbaar zijn in de uiteindelijke tekst van de Global Compact eind 2018.

Lobbysucces

India verbiedt seks met minderjarige meisjes

Volgens het Hooggerechtshof in India is een man schuldig aan verkrachting als hij seks heeft met zijn minderjarige echtgenote. Deze uitspraak is een mijlpaal in de strijd voor de rechten van miljoenen Indiase meisjes die slachtoffer zijn van kindhuwelijken. Via haar partnerorganisaties heeft Terre des Hommes direct bijgedragen aan de succesvolle lobby die leidde tot deze uitspraak. Terre des Hommes was één van de ondertekenaars van een online campagne om te zorgen dat het Hooggerechtshof serieus werk zou maken van deze zaak. Alle negen partners in het programma tegen kindermisbruik in India hebben samengewerkt om dit te bereiken. Ponpandian Thangam, landendirecteur voor Terre des Hommes in India: "Dit resultaat is te danken aan de goede samenwerking tussen verschillende maatschappelijke organisaties, het is een gezamenlijk succes. Wij zien het besluit als een stap in de goede richting voor India. De uitspraak zal leiden tot een daling van het aantal kindhuwelijken in India. Kindbruiden kunnen nu beter voor hun rechten opkomen. Met voorlichtingscampagnes gaan we zorgen dat lokale gemeenschappen zich bewust worden van deze uitspraak van het Hof".

In de verschillende regio's zijn we een belangrijke kennispartner in toonaangevende netwerken

Nederland

- Don't Look Away campagne
- CSR Stakeholders Round Table Netherlands
- Partos Advocacy Group
- Kinderrechten en Ontwikkelingssamenwerking
- Responsible Mica Initiative

Oost-Afrika

- African Union Committee of Experts on the Rights and Welfare of the Child (Observer status)
- Rise Learning Network
- East and Southern African child protection systems strengthening working group

Azië

- UN-ACT: UN platform Against Child Trafficking
- UNICEF Regional Interagency Child Protection Working Group
- The Asia Pacific Financial Coalition Against Child Pornography
- East Asia and Pacific Regional Working Group on Child Protection
- Child Rights Coalition Asia
- Asia Pacific Regional CSO Engagement Mechanism (AP-RCEM)
- Global Partnership to End Violence Against Children
- South-South Institute on Sexual Violence Against Men and Boys
- RISE learning Network - Global Reference Group
- Global Partnership on Children with Disabilities (GPCWD)

2. Samenwerken

Samenwerken is cruciaal

De omvang van kinderuitleiding is groot. Dat geldt zowel voor de problematiek - kinderuitleiding behelst meerdere aspecten, waaronder kinderarbeid en seksuele uitbuiting - als het wereldwijde karakter. Zo'n omvangrijke uitdaging kun je niet alleen aangaan. En dat hoeft gelukkig ook niet: we werken nauw samen met andere belanghebbenden die net als Terre des Hommes streven naar een proactieve benadering van het stoppen van kinderuitleiding. Dit doen we in samenwerkingsverbanden met (internationale) NGO's om onze impact te vergroten en gebruik te maken van elkaars kennis en kunde.

2.1 Girls Advocacy Alliance

Doelstelling	Bestrijden van uiteenlopende vormen van geweld tegen jonge vrouwen en het vergroten van hun economische participatie
Strategie	Publieke en politieke lobby
Looptijd	2016-2020
Werkgebied	Afrika en Azië (10 landen)
Financiering	Ministerie van Buitenlandse zaken
Partners	Terre des Hommes, Plan Nederland, ECPAT Nederland, Defence for Children

Een willekeurige greep uit de resultaten van het programma in 2017 waarmee we werken aan het bereiken van de doelstelling:

- Maatschappelijke organisaties publiceerden **79 rapporten** over de gelijke behandeling van mannen en vrouwen en acceptabel werk;
- **4364 overheidsfunctionarissen** zijn getraind in zaken van gender gerelateerd geweld en economische uitsluiting;
- Er zijn **357 dialogen** gestart tussen projectpartners, gemeenschappen en geestelijke en traditionele leiders.

Een mooi voorbeeld is de Filippijnen, waar bedrijven slachtoffers uit de seksindustrie een baan aanbieden.

Een baan!

Terre des Hommes' lokale partner Bidlisiw in de Filippijnen heeft 180 slachtoffers van seksuele uitbuiting die ze de laatste zes jaar op het eiland Cebu heeft geholpen, gevraagd wat zij nodig hadden om niet opnieuw seksueel uitgebuit te worden. De kans om te kunnen werken was één van de meest gehoorde antwoorden.

Bedrijven uitzoeken

Terre des Hommes zocht naar bedrijven waar reële kansen voor jongeren bestonden en screende de bedrijven zorgvuldig. Vervolgens haalde de kinderrechtenorganisatie managers over om de jongeren een nieuwe kans te geven. Terre des Hommes bereidde de bedrijven voor op de komst van de jongeren.

Jongeren hebben veel hobbels te nemen

Ook de jongeren voorbereiden op een reguliere baan nam tijd in beslag. Seksueel uitgebuite jongeren moesten eerst weer fysiek gezond worden. Ze hadden weinig zelfvertrouwen. De kinderen moesten het verleden een plek geven en de mensen onder ogen komen die hen de seksindustrie in lokten of dwongen, vaak familieleden.

Sociale vaardigheden en papierwerk

Terre des Hommes gaf de kinderen training in sociale vaardigheden en hielp ze met hun beroepskeuzes. Ook gaf de kinderrechtenorganisatie ze geld voor kleding en transport en hielp de jongeren met het regelen van papierwerk.

Terre des Hommes regelde daarnaast dat jongeren een opleiding konden volgen.

Omgaan met tegenslag

Zelfs met deze uitgebreide voorbereiding viel het af en toe flink tegen. Bedrijven hadden te hoge verwachtingen van kinderen of andersom: sommige jongeren dachten meteen in een vaste baan te rollen zonder proeftijd. Anderen waren juist te verlegen en durfden niet te komen kennismaken. Na een afwijzing vielen sommige jongeren weer terug in destructief gedrag. Maar het lukte Terre des Hommes de kinderen weer op het juiste pad te krijgen.

Vijf bedrijven in de Filippijnen hebben kinderen die in de seksindustrie werkten een nieuwe toekomst geboden. Twee jongeren werken als chauffeur en drie als winkelmedewerker. Vier andere tieners hebben een training gevolgd voor het printen van T-shirts. Terre des Hommes heeft de bedrijven overgehaald zich open te stellen voor deze kinderen en de kinderen intensief begeleid. Vijf bedrijven lijkt een klein aantal, maar de impact is enorm. Niet alleen voor de jongere zelf, maar ook voor bedrijven wordt het makkelijker om kinderen die uit de seksindustrie komen een nieuwe kans te gunnen. Zij zien welk potentieel er zit in een jongere. Ook de omgeving van de jongere ziet dat het mogelijk is om het tij te keren en te ontsnappen uit de duistere wereld van de seksindustrie. Voor onze partner wordt het zo steeds makkelijker om jongeren te vinden die bereid zijn de sprong te wagen en bedrijven die bereid zijn jongere met een moeilijk verleden in dienst te nemen. Zo kan onze partner steeds meer jongeren en bedrijven bereiken.

2.2 Down to Zero

Doelstelling	Uitbannen van commerciële seksuele uitbuiting van kinderen
Strategie	Preventie bescherming
Looptijd	2016-2020
Werkgebied	Afrika, Azië, Latijns-Amerika (11 landen)
Financiering	Ministerie van Buitenlandse zaken
Partners	Terre des Hommes, Plan Nederland, ECPAT Nederland, Defence for Children, Free a Girl, ICCO Cooperation

Een willekeurige greep uit de resultaten van het programma in 2017:

- **1.440 kinderen** zijn getraind in het onderwerp seksuele uitbuiting van kinderen en het rapporteren van zaken;
- **327 gezinnen van slachtoffers** hebben ondersteuning gekregen bij de begeleiding van hun kinderen/familieleden;
- **30 bedrijven** zijn ondersteund bij het ontwikkelen van een ethisch bedrijfsbeleid met betrekking tot seksuele uitbuiting van kinderen.

Het verhaal van Arvin illustreert de impact.

Eigenwaarde terug

Arvin uit de Filippijnen (14): "Ik groeide op in de sloppenwijken met zeven broertjes en zusjes. Mijn ouders hebben thuis een kleine supermarkt, maar ze verdienden te weinig om onze familie te onderhouden. Toen ik 12 jaar was, werd ik door mijn 'vrienden' op straat onder druk gezet om sekswerk uit te voeren. Ik bleef toen 's avonds laat hangen op straat, waar ik door mannen gevraagd werd om seks met ze te hebben voor geld. Ik wist eerst niet goed wat er gebeurde. Maar ik dacht: ik kan dit geld goed gebruiken, omdat mijn familie heel arm is."

Arvin kwam in contact met Ruth, sociaal hulpverlener van een lokale projectpartner in Cebu. Zij had snel door waar Arvin bij betrokken was geraakt. Ze won langzaam Arvins vertrouwen en hij stemde toe om met zijn ouders te gaan praten. Ze wisten niets van de dingen die Arvin deed. Ze wisten alleen dat hij tot laat op straat was met zijn vrienden. Nu helpt Ruth Arvin om weer te integreren in de maatschappij. Elke ochtend woont hij trainingen bij

in het trainingscentrum. Hij leert daar over anticonceptie, en over de rechten van kinderen. Ook neemt hij deel aan therapeutische activiteiten, waarbij hij bijvoorbeeld zijn emoties kan uiten door erover te schrijven. Soms zijn de activiteiten in groepsverband, waardoor hij aansluiting vindt bij andere kinderen. Ook krijgt hij één-op-één-begeleiding, een sessie waarin openlijk met Arvin gepraat wordt over wat er is gebeurd.

'Als ik met andere kinderen en de begeleiding bij het trainingscentrum ben, voel ik me veilig en op mijn plek.'

Onze ambassadeur Dolores de Leeuw sprak in Thailand bij een Down to Zero programma met verschillende slachtoffers van seksuele uitbuiting in een opvangtehuis. Ze was onder de indruk van de aanpak.

'Ze willen de kinderen niet redden, maar hen handvatten bieden. Hen laten zien en voelen waartoe ze zelf in staat zijn.'

Scan de code en bekijk de film van Dolores

2.3 Dutch Relief Alliance

Doelstelling	Tijdig, adequaat, effectief en efficiënt humanitaire hulp verlenen in antwoord op grote internationale humanitaire crises
Strategie	Bescherming
Looptijd	2015 - 2018
Werkgebied	Wereldwijd
Financiering	Ministerie van Buitenlandse zaken
Partners*	Terre des Hommes, CARE Nederland, Cordaid, Dorcas, ICCO & kerk in Actie, Oxfam Novib, Plan Nederland, Save the Children, Tear, Stichting Vluchteling, War Child, War Trauma Foundation, World Vision, ZOA

*De Dutch Relief Alliance werkt in 'Joint Responses', teams die per crisis worden samengesteld. De organisaties die het meest adequaat op de crisis kunnen reageren, doen dan mee.

In 2017 was Terre des Hommes partner in vijf Joint Responses: de Iraq Joint Response 3, de Syria Joint Response 3, de South Sudan Joint Response 3, de Ukraine Joint Response 3 en de Zimbabwe Joint Response 2. In oktober 2017 werd Terre des Hommes gekozen tot penvoerder voor de Iraq Joint Response 4, die begon op 1 januari 2018.

Maya is een van de meisjes die hulp krijgt

Maya (gefingeerde naam) is vier jaar en woont in Homs, Syrië, een stad die door de oorlog grotendeels is verwoest. Ze heeft hersenvliesontsteking gehad met als gevolg een verzwakte onderrug, in combinatie met een verkromming van haar rug. Het gezin is door de oorlog in grote armoede geraakt. Er is tekort aan voedsel, waardoor Maya tekenen

van ondervoeding vertoont. Geld voor een medische behandeling is er niet. Vanwege deze omstandigheden werd ze geselecteerd voor behandeling in het centrum voor fysiotherapie dat door Terre des Hommes ondersteunt wordt als onderdeel van de Syria Joint Response, fase 3. Maya heeft een sterke wil en bezoekt de sessies standvastig. Ze oefent en traint tijdens de sessies om haar rug te versterken. Na enkele sessies kon ze recht op zitten, weer enkele sessies later kon ze staan, om uiteindelijk, na veertien sessies, zelfstandig te kunnen lopen. Naast de medische zorg verleent het centrum ook sociaal-pedagogische zorg voor Maya. Ook haar moeder krijgt voorlichting en ondersteuning in het centrum, waar ze leert hoe ze Maya het best kan verzorgen en een gebalanceerde voeding kan geven.

2.4 Samenwerkende Hulporganisaties (SHO)

Doelstelling	Bij uitzonderlijke rampen werken 11 hulporganisaties samen (als SHO) en zamelen via Giro555 geld in (voor hulpverlening)
Strategie	Bescherming
Looptijd	Afhankelijk van de ramp. De laatste actie, tegen honger in verschillende landen, loopt van 1 maart 2017 tot 28 februari 2018
Werkgebied	Wereldwijd
Financiering	Publieksdonaties en donaties van het Ministerie van Buitenlandse Zaken
Partners	Terre des Hommes, CARE Nederland, Cordaid, ICCO & kerk in Actie, Nederlandse Rode Kruis, Oxfam Novib, Plan Nederland, Save the Children, Stichting Vluchteling, Unicef Nederland, World Vision

Een voorbeeld van de interventie van de actie tegen honger in Kenia waar met kleine geldbedragen moeders melk kunnen kopen voor hun kinderen.

Hajiru Quri krijgt melk

Het noorden van Kenia lijdt gedurende 2017 nog altijd onder droogte door het uitblijven van voldoende regen afgelopen vier regenseizoenen. Te weinig neerslag heeft een direct gevolg voor de voedselzekerheid van mens en dier, omdat gewassen niet kunnen groeien en graasgebieden uitgeput raken. Kinderen lijden honger, zoals de 3-jarige Hajiru Quri uit Marsabit. Qabale Boru Jillo (34 jaar) is zijn moeder: 'Zoals iedereen in dit gebied zijn wij veehoudende nomaden. Normaal gesproken trekken we rond met onze kudde. We houden geiten en enkele kamelen. Af en toe

handelen we in onze dieren, maar onze voornaamste bron van inkomsten is de melk die onze kudde geeft. Die verkopen we, en wat er overblijft gebruiken we zelf. Mijn zoontje Hajiru is dol op melk. Vanaf begin dit jaar, toen de droogte met de dag verergerde, lukte het niet meer om onze kudde voldoende te laten grazen en drinken. De melkproductie van de dieren droogde op en veel van onze dieren zijn uiteindelijk gestorven. Geen melk betekende geen geld en steeds minder eten voor ons. De situatie was echt zorgelijk. Basisproducten zoals rijst, meel en suiker werden een luxe die we niet konden betalen. Melk voor Hajiru lukte al helemaal niet meer. Met deze financiële bijdrage kan ik in mijn eerste basisbehoefte voorzien. Ik ben heel gelukkig dat ik mijn kind weer goed te eten kan geven.'

2.5 Back to the future

Doelstelling	Het bieden van onderwijs aan ca 18.000 Syrische vluchtelingen en kinderen uit kwetsbare gezinnen in Libanon en Jordanië
Strategie	Bescherming
Looptijd	2017-2019
Werkgebied	Azië
Financiering	Madad Fund van de Europese Unie en eigen fondsenwerving
Partners	Terre des Hommes, War Child, AVSI

Een willekeurige greep uit de resultaten van het programma in 2017:

- Er zijn **19 onderwijscentra** geopend;
- **7.245 kinderen** werden aangemeld voor onze educatieve activiteiten;
- **399 medewerkers**, leraren en vrijwilligers werden opgeleid op het gebied van kindbescherming, eerste hulp en animatie vaardigheden.

Na 6 jaar eindelijk weer naar school

Ahmad uit Syrië (16) is een van de gelukkigen die onderwijs krijgt in het Khenchara BTF Educational Center. Ahmad was al 6 jaar niet naar school geweest. Hij wordt iedere dag met de bus opgehaald en krijgt les in reken- en schrijfvaardigheden en basiskennis op het gebied van administratie. Ook is er tijd voor ontspanning, zoals drama, kunst en sportactiviteiten. Ahmad voetbalt geregeld met zijn nieuwe vrienden in het centrum. Zo kan hij weer kind zijn en werkt hij enthousiast aan een toekomst. 'Met zijn gretigheid en enthousiasme om nieuwe dingen te leren is hij een perfect voorbeeld voor de medestudenten', aldus zijn begeleider.

Onze ambassadeur Jan Dulles van de 3JS was op bezoek bij een van de centra en was onder de indruk van de resultaten. 'Ik heb kunnen zien wat Terre des Hommes en haar partners in korte tijd voor elkaar hebben gekregen. De opvang en onderwijs voor gevluchte kinderen staan goed op de rit. Er wordt serieus onderwijs gegeven zodat kinderen kunnen werken aan een toekomst.'

2.6 WATCH Nederland

Doelstelling	Aanpakken seksuele uitbuiting minderjarigen (mensenhandel) in Nederland
Strategie	Preventie bescherming
Looptijd	Na een succesvolle pilot is besloten dit project verder te professionaliseren
Werkgebied	Nederland
Financiering	Eigen financiering, Free a Girl, NCIM groep, Arjen Noorbergen, Adessium Foundation, Janlvo en de Nationale Postcode Loterij
Partners	Terre des Hommes (bemanning WATCH Nederland Observatie- en Actie unit), Fier / Centrum tegen Kinderhandel en Mensenhandel (bemanning meldpunt en speciale zorgverlening)

Een willekeurige greep uit de resultaten van het programma in 2017:

- In 2017 zijn er 131 meldingen binnengekomen bij het landelijk meldpunt (bemand door zorgprofessionals van Fier/CKM), waarvan er 60 vanwege verdachte signalen van mensenhandel zijn doorgegeven naar het onderzoeksbureau, de Observatie & Actie Unit (Terre des Hommes);
- 53 gevallen konden na intensief onderzoek (bewijsstapeling en -veredeling) worden overgedragen aan de politie;
- Testen met lokadvertenties toonden aan dat per dag ruim honderd mannen op een enkele advertentie reageren. Ruim 60 % van deze mannen wil doorgaan met de seksafpraak nadat de aangeboden prostituee heeft aangegeven minderjarig te zijn. Vanaf 2018 zet Terre des Hommes artificial intelligence in die communiceert met de duizenden mannen die dagelijks reageren op de WATCH Nederland lokadvertenties en die straks klanten waarschuwt dat hun identiteit nu bekend is en dat zij voortaan in de gaten worden gehouden. Hiermee proberen wij de handel van loverboys c.s. kapot te maken;

- Met het proactieve onderzoek (inzetten web crawlers, lokprofielen en lokadvertenties) genereert de Observatie & Actie Unit ook signalen van kinderseks-toerisme, grooming en kinderpornografie;
- Samen met politie, het Veiligheidshuis en diverse hulpinstanties in Zeeland is in oktober een regionale actie gestart om met inzet van regionale media commerciële seksuele uitbuiting van minderjarige meisjes onder de aandacht te brengen. Deze actie is de eerste van een serie door heel Nederland.

‘Veel getuigen, ouders van slachtoffers of slachtoffers van dit soort mensenhandel durven of willen om uiteenlopende redenen geen aangifte doen bij de politie. Bij WATCH Nederland kun je gewoon je zorgen kwijt en wij kijken of en hoe we politie en justitie kunnen inschakelen. Daarom roepen wij ouders, hoteleigenaars, taxichauffeurs, leraren, vrienden en bekenden, kortom iedereen die het gevoel heeft dat een minderjarige slachtoffer is van commerciële seksuele uitbuiting, op dit te melden bij WATCH Nederland. Vorig jaar spraken we alleen over loverboypraktijken. Nu vragen we nadrukkelijk ook verdachte situaties inzake jongens te melden’, aldus Gideon van Aartsen, project manager WATCH.

2.7 Sweetie 2.0

Doelstelling	Bestrijden van online seksuele uitbuiting van kinderen door het ontwikkelen van software/chatbots die potentiële daders van online seksuele uitbuiting van kinderen onderscheppen, identificeren en waarschuwen
Strategie	Preventie
Looptijd	2015-2017
Werkgebied	wereldwijd
Financiering	Nationale Postcode Loterij
Partners	Terre des Hommes. Nationale Postcode Loterij, Universiteit Leiden, Tilburg University, Motek, XS4ALL, Ecreation, Tracks Inspector

Een willekeurige greep uit de resultaten van het programma in 2017:

- Wereldwijde media-aandacht van Rusland tot Nicaragua, van Israël tot Canada. Meer dan 50 landen en bijna 1.000 berichtgevingen;
- Er zijn meerdere chatbots, virtuele karakters, ontwikkeld. Deze karakters worden regelmatig ingezet in chatrooms;
- Tijdens een pilot heeft de Filipijnse politie zes weken met een chatrobot gewerkt en waarschuwingen naar potentiële daders verzonden;
- Wereldwijd juridisch onderzoek naar de strafrechtelijke mogelijkheden van vervolging bij het gebruik van chatbots;
- Dankzij de aandacht voor het onderwerp zijn wereldwijd inmiddels meerdere daders opgepakt en veroordeeld;

- Zijne majesteit Koning Willem-Alexander bezoekt in maart de locatie waar het programma Sweetie wordt ontwikkeld;
- Internationale belangstelling van b.v. Australië voor het toepassen van de systematiek;
- We zijn genomineerd voor de Mr. Gonsalvesprijs, een nationale innovatieprijs voor de rechtshandhaving.

‘Sweetie 2.0 is een absoluut unieke samenwerkingsvorm van techneuten, juristen, forensisch psychologen en een kinderrechtclub die allemaal een andere taal spreken, maar hard werken om dit samen tot een succes te maken. Daar ben ik trots op!’

Hans Guijt projectleider Sweetie

Ambassadeur Roelof Hemmen op zoek naar de echte ‘Sweeties’ in de Filipijnen

Nog maar negen jaar is het Filipijnse meisje uit de wijk Basak wanneer haar buurvrouw haar thuis uitnodigt. Nietsvermoedend gaat ze naar binnen. Ga voor de camera zitten en open je benen, krijgt ze opgedragen. Onze ambassadeur Roelof Hemmen ging op zoek naar de echte ‘Sweeties’ en was tot tranen geroerd door de verhalen van de meisjes.

2.8 Mica

Doelstelling	Stoppen van uitbuiting van kinderen in het productieproces van mica door het aanspreken van bedrijven om hun productieketen op te schonen en overheid om maatregelen te nemen en door hulp te bieden aan kinderen en hun families in de ‘micabelt’, Jharkhand en Bihar
Strategie	Publieke en politieke lobby, preventie en voorlichting, bescherming
Looptijd	2016-2021
Werkgebied	India, Europa (lobby)
Financiering	RVO subsidie, public sector
Partners	Philips, Kuncai, RMI, KSCF, ASK, CRB

Een willekeurige greep uit de resultaten van het programma in 2017:

- Honorering subsidie en actieve samenwerking met Philips en Kuncai;
- Start tweede onderzoek naar micaproductie en micagebruik;
- Lancering van de Responsible Mica Initiative: een samenwerkingsverband tussen bedrijven die mica toepassen in hun productieproces of leveren en er naar streven om binnen vijf jaar een 100% verantwoorde micatoeleveringsketen te bereiken zonder kinderarbeid;
- Opzetten 20 *child friendly villages* in India. Dit zijn dorpen waar geen kind wordt uitgebuit, kinderen goed onderwijs krijgen en hun kinderrechten kennen en daarvoor op kunnen komen.

50 fietsen om naar school te kunnen

Een kinderraad in het Indiase dorp Devpur regelde 50 fietsen voor meisjes. Tot nu toe liepen deze meisjes elke dag een uur naar school. Het gebruik van fietsen maakt de reis van en naar school veiliger en sneller. Daardoor neemt de kans toe dat deze kinderen hun opleiding zullen

voortzetten. Dat is belangrijk, want eenmaal uitgevallen zijn kinderen kwetsbaar voor uitbuiting. Veel kinderen in deze regio worden uitgebuit in de micamijnen.

De kinderraad is een initiatief van *Kailash Satyarthi Children's Foundation* (KSCF), een lokale partner van Terre des Hommes in India. Een van de strategieën is om kinderen bewust te maken van kinderrechten en ze te leren hoe ze voor hun rechten kunnen opkomen. Het regelen van de fietsen voor de meisjes is daar een goed voorbeeld van.

3. Ons werk in de regio's

Lange termijn- en korte termijn impact

Ook dit jaar zijn er indrukwekkende resultaten bereikt met onze regionale en lokale partners. Naast een-op-een hulp hebben we in 2017 veel lobby & bewustwordingscampagnes gevoerd die op langere termijn een grotere impact hebben om kinderrechten te waarborgen en kinderuitbuiting uit te bannen, waarmee meer kinderen bereikt worden. Dankzij die langetermijnstrategie zien steeds meer ouders en gemeenschappen wereldwijd in, dat niet werken, maar naar school gaan hun kinderen uitzicht biedt op de beste toekomst.

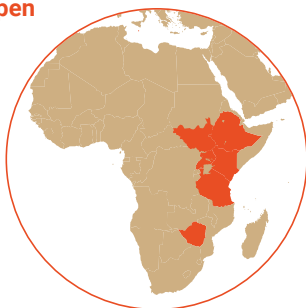
3.1 Afrika

In Afrika is er een absolute groei van het direct aantal geholpen kinderen in 2017 ten opzichte van het jaar daarvoor. 2016 was een transitiejaar waarin het grote armoedebestrijdingprogramma MFS II was afgelopen met als gevolg minder direct aantal geholpen kinderen in 2016. Hoewel met minder projecten dan in 2016, zorgen grote projecten in 2017 voor een stijging van het direct aantal geholpen kinderen. Ook meer noodhulpprojecten in Afrika hebben geleid tot een stijging van het direct aantal geholpen kinderen (aantal geholpen kinderen noodhulp 2016: 13.392 en 2017: 39.719). Voor 2018 is de verwachting dat het aantal direct geholpen kinderen verder stijgt, vanwege een groter aantal projecten in de planning voor 2018.

Onze impact in Afrika

Totaal aantal direct geholpen kinderen in Afrika: 90.478

- Ethiopië: **39.119**
- Kenia: **5.548**
- Zimbabwe: **21.815**
- Tanzania: **4.523**
- Oeganda: **6.396**
- Zuid-Soedan: **13.077**

In Afrika:

2.332

kinderen
gaan weer
naar
school

82

kinderen
krijgen
juridische
bijstand

1.073

families/ouders
nemen deel aan
inkomsgenererende
activiteiten

Voorbeelden van de effecten van onze gezamenlijke interventies:

- In Oeganda hebben transportbedrijven, inclusief fiets- en motortaxi's, buschauffeurs, taxichauffeurs en marktkoopliden toegezegd om waakzaam te zijn en kinderen te beschermen tegen mensenhandelaren die actief zijn in regio rond Kampala. Dat is belangrijk omdat zij degenen zijn die de slachtoffers van kinderhandel daadwerkelijk van het ene naar het andere punt brengen;
- Gemeenschappen in Bugiri (Oeganda) zijn overtuigd geraakt van het belang van onderwijs voor hun kinderen in plaats van hen aan het werk te zetten. Sinds maart 2017 zijn de kinderen tijdens de schoolperiode nauwelijks meer te vinden op de goudmijnlocaties in het district Bugiri;
- In Ethiopië zijn kinderen begonnen met het melden van gevallen van mensenhandel en onveilige migratie aan betrokken instanties. Daarnaast zijn scholengemeenschappen gestart met een bewustwordingscampagne (via koffie-uurtjes, theatervoorstellingen en vraag-en-antwoordsessies) over de effecten van kinderhandel en onveilige migratie op de schoolgemeenschap.

Divina (10 jaar): "Ik ben geboren op het platteland van Tanzania. Er was geen geld om mijn zus en mij naar school te sturen. Op een dag liep mijn moeder weg - ze kon niet meer tegen de armoede. Ik was net 9 geworden en bleef achter met mijn vader en zus. Toen kwam er een dame naar ons dorp. Deze Mama Mariam bood mijn vader aan om voortaan voor mij te zorgen. Ze nam me mee naar Mwanza en beloofde dat ze mij daar naar school zou sturen. Eenmaal in haar huis aangekomen, bleek dat ze heel andere plannen had. Ik moest het hele huishouden doen - vloeren boenen, de was schrobben, schoonmaken, afwassen, water halen en koken. Elf maanden lang was ik Mama Mariam's huisslaafje. Mijn hoop om ooit naar school te gaan vervloog en ik dacht dat ik mijn zus nooit meer zou zien.

In juni 2017 ben ik ontdekt tijdens een huis-aan-huis onderzoek naar kinderarbeid van het wijkcomité samen met Kiwohede (partner van Terre des Hommes). Ik ben onmiddellijk uit dat huis weggehaald en Mama Mariam is gearresteerd. In de tijdelijke opvang kreeg ik hulp om mijn ervaringen te verwerken. Daarna ben ik naar huis gebracht. Voor het eerst in mijn leven ga ik nu naar school, dankzij de steun van het programma. Kiwohede blijft een oogje in het zeil houden - elke maand checken ze of alles nog steeds goed met mij gaat."

Ban op seksuele voorlichting opgeheven

Een belangrijke activiteit in de bewustwordingscampagnes rondom seksuele uitbuiting van kinderen is voorlichting op scholen. En als het om bewustwording over die vorm van uitbuiting gaat, is praten over seksualiteit en relaties niet te vermijden. Want wat is seksuele uitbuiting precies? Gaat het dan bijvoorbeeld alleen om geld, of is er ook sprake van uitbuiting als je in ruil voor seks cadeautjes krijgt? De Terre des Hommes' partners in Oeganda werden tot voor kort beperkt in hun mogelijkheden om het gesprek aan te gaan met potentiële slachtoffers van seksuele uitbuiting. In het zeer conservatieve Oeganda is seksuele voorlichting op scholen namelijk officieel verboden - uit angst dat daarmee zeden en gewoonten worden aangeleerd die tegen de Oegandese waarden en normen ingaan. En praten over seksuele uitbuiting werd door de autoriteiten gezien als het geven van seksuele voorlichting. Partner PREFA heeft na een intensieve lobby bij zowel het Ministerie van Onderwijs als het Ministerie van Sociale Zaken groen licht van de Oegandese overheid gekregen. PREFA mag de voorlichtingscampagne over seksuele uitbuiting op scholen houden en kan daarmee de risicogroepen (zoals pubermeisjes die in armoede moeten opgroeien) makkelijker bereiken.

3.2 Azië

In Azië zien we de impact van de programma's groeien, maar hebben we dit jaar te maken met een absolute daling van het direct aantal geholpen kinderen in 2017 ten opzichte van 2016. In 2016 is er een strategische keuze gemaakt om, bij het uitblijven van structurele groei van de inkomsten en om ook op langere termijn een financieel gezonde organisatie te blijven, meer focus aan te brengen binnen de portfolio. Dit heeft in 2017 in Azië geresulteerd in het sluiten van enkele landenkantoren en een halvering van het aantal projecten. Dit is een belangrijke oorzaak in de daling van het direct aantal geholpen kinderen in 2017 in deze regio. Daarnaast legt een aantal van onze grotere programma's in Azië (GAA) de nadruk op structurele verbeteringen voor onze doelgroep middels lobby en advocacy. De resultaten van deze programma's zullen op wat langere termijn zichtbaar zijn, waardoor het aantal direct geholpen kinderen op korte termijn daalt ten opzichte van voorgaande jaren. Voor noodhulpprojecten is deze daling niet aan de orde. De aantallen 2016: 2017 zijn 9.944: 35.717 (veel noodhulp verleend in Nepal). Mede door stabilisering van de inkomsten is voor 2018 gekozen om binnen de aangebrachte focus het aantal programma's verder uit te breiden (2017: 21 vs. verwacht 2018: 41). Naar verwachting zal dit een positieve impact hebben op het direct aantal geholpen kinderen in 2018.

Onze impact in Azië

Totaal aantal direct geholpen kinderen in Azië: 169.949

• Thailand: 4.390	• Bangladesh: 105.551
• Sri Lanka: 1.253	• Nepal: 20.729
• Myanmar: 28	• Filippijnen: 2.168
• Laos: 29	• Irak: 7.290
• Indonesië: 885	• Libanon: 1.249
• India: 19.427	• Syrië: 6.910
• Cambodja: 40	

In Azië:

5.440

kinderen gaan weer naar school

50

kinderen krijgen juridische bijstand

995.229

mensen nemen deel aan bewustwordingscampagnes

826

families nemen deel aan inkomensgenererende activiteiten

Voorbeeldeffecten van interventies

- 21 slachtoffers van seksuele uitbuiting en meisjes die tot de risicogroep behoren hebben dankzij een lokale partner in de Filippijnen hun opleiding in Lapu-Lapu City in de Filippijnen afgerond;
- In Bangladesh realiseren steeds meer ouders zich hoe gevaarlijk het effect van kinderarbeid op hun kinderen is. Als gevolg van Terre des Hommes' bewustwordingsacties nemen 415 ouders van de Harijan-gemeenschap hun kinderen niet meer mee naar hun werkplek. In plaats daarvan sturen ze hun kinderen naar school voor permanente educatie in Tangail;
- Met een uitgebreide mediacampagne wordt in Bangladesh aandacht gevraagd voor de strijd tegen kinderarbeid via theater, dialogen via digitale campagne, kinderopparticipatie door Kinderorganisaties en het vieren van de dag tegen de kinderarbeid. Meer dan 70.000 kinderen worden zo bereikt;
- Ambtenaren verhinderden 8 kindhuwelijken in Jammalamadugu en tien drukkerijen in de Karnataka-regio hebben besloten geen trouwkaarten meer te drukken als het een kindhuwelijk betreft.

Geen sekswerk voor Kamala

De ouders van Kamala (14 jaar) hebben besloten hun dochter toe te laten tot het Devadasi-systeem. Deze oude Hindoe-traditie in delen van Zuid-India staat ouders toe uit naam van religie een dochter sekswerk te laten verrichten voor gemeenschapsleden uit de hogere kasten. In februari 2017 heeft de lokale partner van Terre des Hommes een dorpscomite in het dorp van Kamala opgericht dat getraind wordt om de bewustwording over de risico's van deze religieuze traditie te vergroten. De groep functioneert ook als de ogen en oren van de gemeenschap om elke opoffering van jonge meisjes te signaleren en tegen te gaan. Twee maanden na oprichting van het dorpscomite komt de zaak van Kamala aan het licht. Met steun van de politie en het lokale departement voor ontwikkeling van vrouwen en kinderen, wordt meteen ingegrepen. Na interventie van de groep zien Kamala's ouders af van de inwijdingsceremonie. Met tranen in haar ogen zegt Kamala: "Ik ben zo blij dat ik ontsnapt ben aan een toekomst als prostituee". Kamala is nu weer ingeschreven op de lokale middelbare school. Ze heeft zich aangesloten bij de tieners die training krijgen van de zelfhulpgroep over kwesties rondom seksueel misbruik en uitbuiting. In deze groep leren de meisjes voor hun rechten op te komen en te vechten tegen de uitvoering van het Devadasi-systeem in hun eigen gemeenschap.

Bedelen vond ik helemaal niet leuk

Thida was pas 9 toen ze in haar eentje illegaal de grens met Thailand over werd gestuurd om te bedelen op de markt. Met de 5 à 6 euro die ze daarmee dagelijks verdiende, kon ze haar familie helpen rondkomen. Thida's familie is een van de vele in Cambodja die naar de stad trok om de armoede op het platteland te ontvluchten. In het toeristische grensstadje Poipet werkten haar

ouders overdag op een bouwplaats en 's avonds op een vuilnisbelt. Geen vetpot, dus Thida's inkomsten waren hard nodig. Maar Thida's ouders beseften niet hoe gevaarlijk het voor een meisje alleen is aan de andere kant van de grens. Zonder toezicht zijn kinderen een gemakkelijke prooi voor mensenhandelaren en lopen ze het risico gedwongen te worden tot andere vormen van kinderarbeid zoals seksuele uitbuiting. Thida's bezoeken aan de markt werden opgemerkt door Terre des Hommes' partner Friends International. Met hun hulp heeft Thida's moeder een fruitkraampje opgezet waarmee ze genoeg verdient om Thida niet meer uit bedelen te hoeven sturen. Thida gaat binnenkort naar school en kijkt er erg naar uit. 'Bedelen vond ik helemaal niet leuk. Ik ben heel blij dat mijn moeder nu fruit verkoopt en ik naar school kan. Ik hoop dat mijn broertjes en zusje ook naar school kunnen.'

3.3 Europa

Onze impact in Europa

Totaal aantal direct geholpen kinderen in Europa: 10.269

- Oekraïne: **4.390**
- Italië: **5.879**

Een aantal resultaten van onze noodhulp (wereldwijd):

25.150

kinderen gaan weer naar school

24.345

kinderen hebben toegang tot sanitaire voorzieningen

19.108

kinderen hebben voeding/schoon drinkwater ontvangen

17.102

kinderen zijn geholpen met psychosociale hulp en kindvriendelijke activiteiten

Amadou krijgt steun in het FARO programma van Terre des Hommes

Amadou (17) kwam aan land op Sicilië, na een gevaarlijke, vreselijke boottocht over de Middellandse Zee. Hij komt oorspronkelijk uit het West-Afrikaanse Guinee, uit de hoofdstad Conakry. In zijn jonge leven heeft hij verschillende traumatische ervaringen meegemaakt, inclusief geweld en martelingen. Toen zijn moeder stierf, verliet zijn vader hem om met een andere vrouw te trouwen. Het was alleen dankzij een van zijn leraren dat Amadou een paar jaar naar de middelbare school kon gaan, totdat hij zich ook dat niet meer kon veroorloven. Amadou vertrok naar Algerije voor werk, maar daar werd hij gevangen genomen door een mensenhandelaar en verkocht. Hij arriveerde in Libië, waar hij maandenlang moest werken en werd mishandeld. Uiteindelijk lukte het hem om te ontsnappen naar Sicilië.

Tijdens zijn verblijf in het opvangcentrum gedraagt hij zich geïsoleerd, agressief en provocerend. Hij voelt zich schuldig omdat hij zijn jongere broers in Guinee niet heeft kunnen helpen. De psychologische ondersteuning door medewerkers van het FARO-project helpt Amadou bij de verwerking van zijn trauma's en ervaringen. Dankzij hun hulp ziet hij in dat hij geen mislukking is, maar een slachtoffer.

*In verband met zijn privacy is Amadou niet de echte naam van het slachtoffer.

Strijd tegen seksuele uitbuiting centraal in campagnes en communicatie

Onze communicatiecampagnes en -middelen zijn ook dit jaar gericht op een combinatie van strategieën, maar hebben altijd als uitgangspunt het ondersteunen van Terre des Hommes' missie: een wereld zonder kinderuitbuiting realiseren. Afgelopen jaar stond onze strijd tegen de seksuele uitbuiting van kinderen centraal. Onze campagnes hebben ook tot doel: naamsbekendheid, dank aan en steun van onze donateurs, lobby en/of fondsenwerving. Door deze doelen met elkaar te combineren, hopen we een grotere impact te hebben en zo onze missie beter te ondersteunen.

**HET MANIFEST
TEGEN KINDERUITBUITING**

Nu is het genoeg, ik vind dat kinderuitbuiting moet stoppen.

Kinderen horen met speelgoed te spelen en niet met op seks beluste mannen. Ze horen op school het alfabet te leren en niet de perverse wensen van sekstoeristen. Op dit moment worden er twee miljoen kinderen uitgebuit in de seksindustrie en dit aantal groeit. Als wij ons verenigen kunnen wij hier een einde aan maken. Want elk kind heeft recht op een veilige en onbezorgde jeugd.

Daarom steun ik Terre des Hommes in de strijd tegen seksuele uitbuiting van kinderen. Terre des Hommes bevrijdde al honderden kinderen uit de handen van sekstoeristen. Nu de rest nog. Voor hen teken ik dit manifest en strijd ik mee met Terre des Hommes tegen seksuele kinderuitbuiting.

Mijn handtekening

terre des hommes
stopt kinderuitbuiting

4.1 Campagne 'En nu de rest nog'

Dit jaar is de campagne 'En nu de rest nog' geïntroduceerd. Deze campagne richtte zich op de resultaten die wij geboekt hebben voor de slachtoffers van seksuele uitbuiting en had tot doel:

- Het verhogen van de Terre des Hommes naamsbekendheid;
- Het onderwerp seksuele uitbuiting als thema onder de aandacht brengen;
- Het betrekken van donateurs.

De ingezette middelen, waaronder radio-commercials en sociale media, riepen mensen op om mee te strijden voor de resterende slachtoffers van seksuele uitbuiting en waren daarnaast ook gericht op het vergroten van de naamsbekendheid van Terre des Hommes.

De merkbekendheid dankzij dit soort campagnes is hoog: 87% * en de doelstelling van 86% is behaald.

De spontane bekendheid van Terre des Hommes is nog te laag (3%**).

Dit wordt een van de speerpunten in de communicatiestrategie van 2018.

*) 87% van de ondervraagden kent Terre des Hommes als daar naar gevraagd wordt.

**) 3% van de ondervraagden noemt Terre des Hommes spontaan als gevraagd wordt naar een kinderrechtenorganisatie.

De vervolgcampagne in november was gericht op het aanspreken van mensen op hun verantwoordelijkheid.

Via een te ondertekenen online manifest konden mensen zich aansluiten bij de strijd tegen kinderuitleiding.

Het manifest is 9.711 keer ondertekend. De vervolgstap was het nabellen van de ondertekenaars, zodat zij mogelijk zouden overgaan op het donateurschap.

4.2 Onze eigen communicatiemiddelen

Website

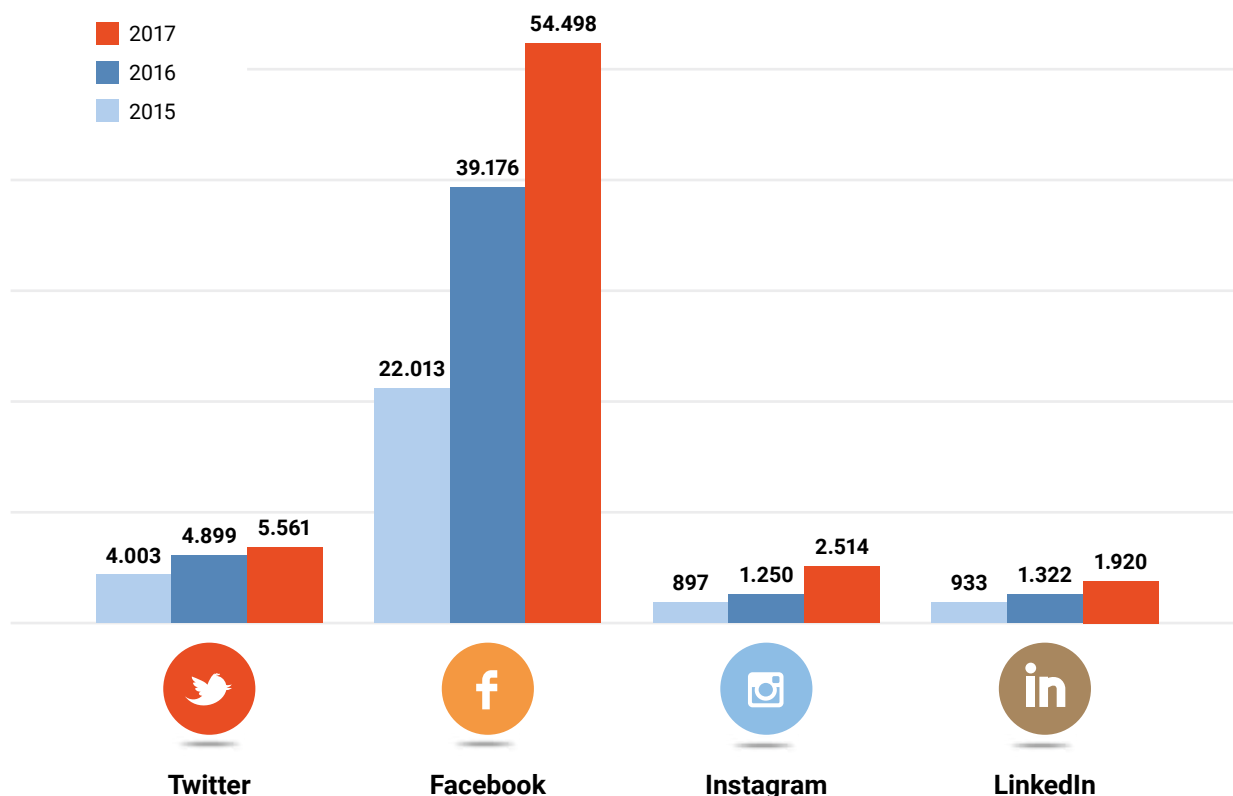

Dit jaar hadden we 38.891 unieke bezoekers per maand. Dat is een stijging van 9 procent ten opzichte van 2016 (35.709 unieke bezoekers).

Social media

De betrokkenheid via social media krijgt steeds meer impact. Via facebook hebben bijna twee miljoen mensen het afgelopen jaar een pagina van Terre des Hommes bekeken.

Ook dit jaar is een stijgende lijn zichtbaar in interactie:

Terre Magazine

Via Terre Magazine informeren wij onze achterban drie keer per jaar over de behaalde resultaten en initiatieven.

Nieuwsbrieven & programma-updates

De maandelijkse nieuwsbrieven bereikten **78.176** geïnteresseerden. De programma-updates geven een halfjaarlijks beeld van de resultaten van onze lopende programma's.

Jaarverslag

- Ieder jaar besteedt Terre des Hommes veel aandacht aan haar jaarverslag om op heldere wijze haar activiteiten te verantwoorden aan haar achterban. Voor de particuliere donoren maakt Terre des Hommes een samenvatting van het jaarverslag. De winkels hebben een eigen verslag.
- Voor de projecten die de Nationale Postcode Loterij steunt, realiseren wij jaarlijks per project een voortgangsrapportage. Van de door de overheid gefinancierde projecten geven wij tussentijdse updates en jaarlijkse rapportages.

4.3 Ambassadeurs

Ieder jaar zijn wij ontzettend blij met de inzet van onze ambassadeurs om ons werk te steunen: Thekla Reuten, Roelof Hemmen, 3JS, Dolores Leeuwin, Daniel Montero Real, Brooke Newman en Nelson Munyiri. Via hun kennisnetwerk wordt het werk van Terre des Hommes naar buiten gebracht.

Een greep uit hun activiteiten in 2017:

- Thekla Reuten was een van de deelnemers aan de presentatie van het Sweetie 2.0 project aan de directie van De Nationale Postcode Loterij.
- Presentator Roelof Hemmen ging in de Filippijnen op zoek naar de 'echte Sweeties' en heeft dat gepresenteerd bij de Nationale Postcode Loterij.
- Zanger Jan Dulles van de 3JS is op bezoek geweest bij het project Back to the Future in Libanon om met eigen ogen de resultaten te zien van de inspanningen die de afgelopen twee jaar zijn geleverd. Ook heeft hij meegedaan aan de strandmarathon die mede door Terre des Hommes was geïnitieerd. Ook kreeg Terre des Hommes uitgebreid aandacht tijdens hun 10-jarig jubileum concert.
- Presentatrice Dolores Leeuwin is voor het programma Down To Zero naar Thailand afgereisd om zich te laten informeren over de oplossingen die het programma biedt aan slachtoffers van seksuele uitbuiting. Er is hier een korte video over gemaakt. Daarnaast opende zij een nieuwe Terre des Hommes-winkel.
- Dansers Brooke Newman en Daniel Montero Real hebben kleding ingezameld die verkocht kon worden in de Terre des Hommes-winkels.

Daniel Montero Real
balletdanser bij Het Nationale Ballet

Roelof Hemmen
journalist bij BNR Nieuwsradio

Dolores Leeuwin
voormalig presentatrice Klokhuys

Brooke Newman
balletdanseres bij Introdans

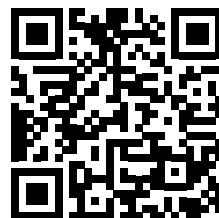
Nelson Munyiri
de eerste internationale ambassadeur

Thekla Reuten
actrice

3JS
nederpop-trio

Scan de code en bekijk de film van onze ambassadeurs

4.4 Terre des Hommes-winkels

De winkels zorgen met 1.871 vrijwilligers voor de zichtbaarheid van Terre des Hommes in heel Nederland. Naast de opening van een nieuwe winkel in het Westland waren er dit jaar verhuizingen en restylingen. Dat de winkels al vanaf de start van onze organisatie actief zijn, blijkt uit de jubilea: de winkel in Bergen op Zoom vierde het 25-jarig bestaan, oprichtster Julie Huigen werd in het zonnetje gezet met een gouden druppel. De winkels in Helmond en Emmen vierden hun 10-jarig bestaan en de Haarlemse winkel bestond in september 5 jaar.

Vanuit het hoofdkantoor worden de winkels wekelijks op de hoogte gebracht via een digitale nieuwsbrief. Daarnaast heeft de landelijke bestuursdag plaatsgevonden en zijn de medewerkers getraind op het gebied van PR en social media.

Een evenwichtige en diverse financieringsportefeuille

We streven naar een evenwichtige en diverse financieringsportefeuille. Dit betekent dat we met verschillende partijen werken in verschillende segmenten. Met de groepen die we als partners beschouwen gaan we graag duurzame relaties aan. Daar investeren we dan ook in. Met de ontvangen middelen werken we samen aan de verschillende strategieën.

De segmenten waar we actief zijn geweest:

- Institutionele fondsenwerving / Stichtingen en andere donorinstellingen zonder winstoogmerk
- Particuliere donoren
- Terre des Hommes-winkels
- Bedrijven

5.1 Institutionele fondsenwerving / Stichtingen en andere donorinstellingen zonder winstoogmerk

Het opzetten, onderhouden en consolideren van onze relatie met financiële partners en donoren was het belangrijkste succes wat betreft institutionele fondsenwerving in 2017. Er werden bijeenkomsten georganiseerd met huidige en potentiële donoren om samenwerking op een hoger niveau te beginnen of voort te zetten. Van de 10 concept-nota's die in het laatste kwartaal van 2017 zijn ingediend, zijn er 8 goedgekeurd, waaronder een nieuwe donor en een upgrade van een bestaande donorbijdrage. Onze donoren hebben hun waardering uitgesproken over ons werk, de resultaten en de bereikte impact.

Tijdens de conferentie van de *International Step by Step Association* (ISSA) in Gent in oktober, konden we gesprekken starten met de *Open Society Foundations* (OSF). In december 2017 werd er contact gelegd met het *European Foundation Centre* (EFC)

om meer te weten te komen over de komende conferentie in 2018 en onze mogelijkheden en potentiële voordelen als partner. Onze fondsenwerving bij foundations bedroeg in 2017 € 1.126.227. Daarnaast hebben we een financiering van € 684.000 voor 2018 binnengehaald met onder andere de GSRD stichting, Stichting Dioraphte, Stichting 10 september en Flexiplan. Het doel is om uiteindelijk € 1.500.000 te realiseren, waarmee we meer dan 44 van onze projecten in Azië, Afrika en Europa kunnen ondersteunen.

Daarnaast hebben we dit jaar gewerkt met de reeds toegekende subsidies van Buitenlandse Zaken en de Europese Unie voor de projecten *Girls Alliance Advocacy*, *Down to Zero* en *Back to the future*. Ook voor de *Dutch Relief Alliance* zijn nieuwe subsidies toegekend.

5.2 Particuliere donoren

Bij de particuliere donoren ligt de focus van fondsenwerving op directe aantoonbare resultaten.

Direct Dialogue: Belangrijkste kanalen: Door-to-Door, Straat en Event werving. In november 2017 is een pilot gestart met het werven van proefdonateurs. Deze proefdonateurs gaan een verbintenis van 6 maanden aan waarin ze doneren en Terre des Hommes leren kennen. Na 6 maanden gaan we met deze donateurs in gesprek of de verbintenis bevallen is en eventueel vervolgd kan worden.

Direct Mail: In 2017 zijn er vier reguliere directe mails verstuurd naar onze achterban, waarvan drie met Terre Magazine en één noodhulpmailing n.a.v. de Rohingya crisis. In september is een van de mailings bijgesloten bij dagblad Trouw. Donatiemailings leverden in 2017 € 572.700 op. Een lichte stijging van 4% t.o.v. 2016.

Telemarketing: In 2017 zijn verschillende succesvolle telemarketingacties uitgevoerd. Zo hebben we voormalig donateurs geprobeerd te heractiveren (resultaat: 378 positieve reacties), we hebben personen die ons manifest hebben ondertekend gepoogd te overtuigen donateur te worden (resultaat: 514 positieve reacties), er zijn donateurs gebeld met het voorstel om hun impact te vergroten middels een kleine verhoging van hun bijdrage (resultaat: 1.962 positieve reacties) en we hebben geprobeerd losse giftgevers om te zetten naar donateurs met een machtiging (resultaat: 167 positieve reacties).

Online: Online blijven we zoeken naar het verhogen van het aantal donateurs. Op dit moment werpt dat nog niet de gehoopte vruchten af. Dit blijft een punt van aandacht waarbij de focus ligt op optimalisatie van de website, de traffic die we naar de website halen en een manier waarop websitebezoeken kunnen leiden tot een verbintenis met Terre des Hommes.

5.3 Terre des Hommes-winkels

De 45 Terre des Hommes-winkels dragen bij aan meerdere doelstellingen van Terre des Hommes, waaronder het vergroten van onze naamsbekendheid en het genereren van inkomsten. Met de verkoop van tweedehands spullen draagt Terre des Hommes bij aan een duurzame wereld en zorgt voor een tweede leven van verschillende artikelen. Een enthousiaste groep vrijwilligers houdt de winkels draaiende en biedt ook toegang tot belangrijke contacten. Afgelopen jaar hadden de winkels een netto resultaat van € 1.535.995, gerealiseerd door verkoop van spullen en kleding. Dit jaar kregen we ook een mooie donatie via een 40 dagen collecte-actie in Pijnacker voor een bedrag van € 8.500.

5.4 Bedrijven

In 2017 is verder de nadruk komen liggen op het opbouwen van relaties met (grote) bedrijven. Vanuit een marketing- en fondsenwervingsperspectief zijn de partnerschap-gericht op donaties, zakelijk of via hun werknemers. Dit stimuleert ook onze merkbekendheid en vergroot onze schare fans. Naast het ontvangen van financiering werken we met bedrijven aan de preventie van mogelijke schendingen van kinderrechten, bijvoorbeeld in de toeleveringsketens van producten. Dat is een belangrijke insteek bij de samenwerking met Kunchai en Philips, waarmee we kinderarbeid uit de micamijnen willen bannen.

Aansprekende voorbeelden in het MKB-segment zijn de samenwerking met Dille en Kamille en Dolmans. Dille en Kamille levert producten die uit het assortiment gaan aan de winkels van Terre des Hommes. Dit levert een mooie omzet op. In 2017 is de honderdste pallet afgeleverd. Dolmans doneerde dit jaar € 10.000. Deze cheque is onderdeel van een langdurige samenwerking. Gezamenlijk is in 2015 een fonds opgericht waarmee Dolmans Facilitaire Diensten het werk van Terre des Hommes in het noordwesten van Ethiopië steunt. Deze steun houdt niet alleen financiële sponsoring in, maar ook de inzet van de medewerkers van Dolmans om bij te dragen aan bewustwording en informatievoorziening rondom de programma's van Terre des Hommes.

5.5 Nationale Postcode Loterij

Met de jaarlijkse bijdrage van de Nationale Postcode Loterij kan Terre des Hommes haar werk in de strijd tegen kinderuitleiding blijven uitvoeren. Ook in 2017 mochten wij een cheque van € 2.250.000 in ontvangst nemen. We beschouwen de Nationale Postcode Loterij als belangrijke en prettige samenwerkingspartner, die we daarom regelmatig in onze communicatie-uitingen noemen. Ook hadden wij dit jaar een actie in de voordeelagenda, waardoor deelnemers met korting een voorstelling van onze ambassadeur Brooke Newman bij Introdans konden bijwonen.

2017 was het jaar van de afronding van het door de Nationale Postcode Loterij gesponsorde project Sweetie 2.0.

‘Sinds 1996 steunen wij, dankzij onze deelnemers, Terre des Hommes met een jaarlijkse bijdrage. Terre des Hommes kennen wij als een gedreven en deskundige organisatie, die niet terugschrikt voor innovatieve en nieuwe projecten. Sweetie 2.0 is daar een perfect voorbeeld van. Wij zijn trots dat we met onze bijdrage hebben bijgedragen aan het bestrijden van online seksuele uitbuiting van kinderen. Dit jaar was voor ons de afronding van dit unieke project, maar wij weten dat Terre des Hommes verder gaat met die strijd totdat het fenomeen uitgebannen is.’

Margriet Schreuders

Hoofd Goede Doelen Nationale Postcode Loterij

6. Organisatie

Organisatie in beweging

Met wereldwijd 104 medewerkers en ruim 1.800 vrijwilligers zetten wij ons dagelijks in om kinderuitbuiting te stoppen. Onze projecten bevinden zich voornamelijk in Oost-Afrika en in Azië, maar ook in Nederland zijn wij sinds enkele jaren actief met projecten om uitbuiting van kinderen aan te pakken. Na een kostengedreven reorganisatie in 2016 hebben wij in 2017 de organisatie verder geherstructureerd om onze doelen zo efficiënt mogelijk te bereiken. Hoe wij dit structureren en hoe wij de kwaliteit van onze projecten en veiligheid borgen, zetten wij hieronder voor u uiteen.

6.1 Organisatiestructuur en medewerkers

Terre des Hommes Nederland is een zelfstandige stichting die bestaat uit het hoofdkantoor en projectmedewerkers in Den Haag, regiokantoren in Nairobi (Regio Oost-Afrika) en Phnom Penh (Regio Azië) en medewerkers in landenkantoren in 10 landen. Daarnaast zijn er 45 Terre des Hommes winkels in Nederland die als zelfstandige stichtingen actief zijn om inkomsten te genereren ten bate van Stichting Terre des Hommes Nederland.

Terre des Hommes Nederland is een verticaal geïntegreerde NGO, waarmee wij bedoelen dat wij al onze activiteiten, van fundraising en communicatie tot en met de uitvoering van onze veldprojecten, in eigen beheer uitvoeren. Wij zijn onafhankelijk lid van de Terre des Hommes International Federation (TDHIF) waarin 10 zelfstandige Terre des Hommes organisaties verenigd zijn. Samen zijn zij wereldwijd werkzaam in 67 landen met een totaal budget van ruim € 161 miljoen* verdeeld over ruim 850 projecten. Terre des Hommes Nederland is zeer actief in meerdere werkgroepen binnen deze internationale organisatie, waarin samenwerking op het gebied van lobby, campagnevoering, noodhulpverlening en kostenoptimalisatie centraal staan.

*cijfer 2016

Verandering inrichting van de organisatie

Eind 2016 is is een kostenbesparende reorganisatie doorgevoerd die heeft geleid tot reductie van het aantal medewerkers op het hoofdkantoor en het sluiten van diverse landenkantoren. Deze reorganisatie is in oktober 2017 gevolgd door een verbeterprogramma genoemd *"Fit for the Future"*. In dit programma zijn een zestal aspecten van de organisatie onder de loep genomen door interne werkgroepen: 1) het aanscherpen van de bestaande strategie, 2) verdergaande focus op kwaliteit en project cycle management, 3) interne communicatie, 4) HR Management, 5) organisatiecultuur en 6) organisatiestructuur. Dit programma zal in 2018 op diverse fronten concrete resultaten gaan tonen.

In oktober 2017 is er naar aanleiding van het werk van de werkgroep Organisatiestructuur al een ingrijpende herinrichting van de organisatie doorgevoerd. Deze is gericht op het decentraliseren van onze activiteiten, het verbeteren van checks & balances binnen de structuur en het versterken van de ondersteunende rol van het hoofdkantoor.

De Programma afdeling is in verband met deze uitgangspunten opgeheven waardoor de regio's thans rechtstreeks deel uitmaken van het Leadership Team (LT) van de organisatie. Hierdoor zijn onze veldactiviteiten beter in beeld en is de afstand tussen hoofdkantoor en veldprojecten

feitelijk verkort. De Monitoring & Evaluatie activiteiten als- ook de Projecten Back Office zijn toegevoegd aan de afde- ling Finance, zodat een betere scheiding van uitvoering van projecten in de regio's enerzijds en controle en beheersing van die activiteiten anderzijds is gerealiseerd. De verant- woordelijkheid voor initiatie en aansturing van projecten en programma's is hiermee naar de regiokantoren verplaatst. Op het hoofdkantoor wordt in 2018 verder gebouwd aan een nieuwe afdeling Institutional Fundraising die de regio's zal ondersteunen met het financieren van projecten en relaties zal opbouwen met een groeiende groep grotere donateurs. De afdeling Lobby & Expertise levert inhoudelijk kennis op onze centrale themagebieden, onderzoek en lobby ondersteuning voor de hele organisatie.

De overige vijf werkgroepen van het *Fit for the Future* pro- gramma hebben in 2017 plannen ontwikkeld die in de loop van 2018 zullen worden uitgevoerd of geoperationaliseerd.

Eind 2017 is een begin gemaakt met het verder uitbouwen van de projectportfolio. Dit zal in 2018 de eerste vruchten moeten afwerpen doordat de landen en regio organisa- ties hun plannen bottom-up zullen gaan samenstellen in plaats van dat deze top-down door het hoofdkantoor worden gestuurd. De rol van het hoofdkantoor wordt dus meer ondersteunend terwijl de landen en regio's meer initiatief zullen nemen om met lokale kennis hun eigen plannen te ontwikkelen.

Met de uitbreiding van het team dat leiding geeft aan de organisatie van 4 naar 7 personen is deze omgedoopt tot Leadership Team (LT) onder leiding van de Algemeen Directeur. Het LT stelt de strategie op en is verantwoordelijk voor het beleid en het realiseren van de doelstellingen zoals die zijn vastgelegd in het strategisch meerjarenplan en de jaarplannen. Dit onder het toezicht van de Raad van Toezicht.

Leadership Team

Kerncijfers 2017

Eind 2016 was de omvang van de personele capaciteit 117,5 fte. Doordat veel medewerkers parttime werken is het aantal medewerkers in dienst hoger. Eind 2017 waren er 104 medewerkers in dienst.

	TOTAAL	HOOFDKANTOOR	AZIË	AFRIKA*	NEDERLAND*
Aantal FTE ultimo 2017	100 (2016:117,5)	29,6 (2016:34,5)	50 (2016:58)	17 (2016:23)	3,4 (2016:2)
Aantal medewerkers ultimo 2017	104 (2016:121)	31 (2016:38)	50 (2016:58)	17 (2016:23)	6 (2016:2)

Het aantal projectmedewerkers in Nederland is in 2017 gegroeid door het succes van de programma's Sweetie en WATCH Nederland. Met name laatste is een groeiend initiatief met operationeel centrum in Den Haag.

Personeelsmanagement

Onze mensen zijn van grote waarde voor de organisatie. Het professionaliseren van de wijze waarop we samenwerken met elkaar en met anderen heeft prioriteit. Dit jaar is aandacht besteed aan meer structuur, duidelijke verantwoordelijkheden en verwachtingen. Terre des Hommes heeft in 2017 de functiebeschrijvingen gestandaardiseerd en daarmee het aantal verschillende functiebeschrijvingen drastisch teruggebracht. Onze functies zijn nu goed vergelijkbaar binnen de Goede Doelen sector. Ook is het Terre des Hommes-Job model geïntroduceerd. Dit is een personeelsmanagement toolkit met taakomschrijvingen, jobfamilies, taak niveaus en een competentiehandboek. Deze ingrediënten vormen een goede basis voor verdere ontwikkeling van ons personeelsmanagement in de gehele organisatie.

Vrijwilligers

Terre des Hommes werkt met vrijwilligers in haar 45 winkels in Nederland. Iedere winkel heeft een eigen stichting en bestuur. De bijna 1.900 vrijwilligers zijn een zeer gewaardeerd onderdeel van de Terre des Hommes organisatie. Zij staan niet alleen voor de goede operationele gang van zaken in de winkels en de hieruit voortvloeiende financiële bijdrage aan Terre des Hommes Nederland, maar vormen ook een zichtbare vertegenwoordiging van onze organisatie in Nederland.

Stagiaires

Met de inzet van stagiaires krijgen specifieke onderwerpen extra aandacht. Het bieden van goede begeleiding en een leerzame plek is onze bijdrage. In 2017 hebben we de volgende stageplaatsen in kunnen vullen:

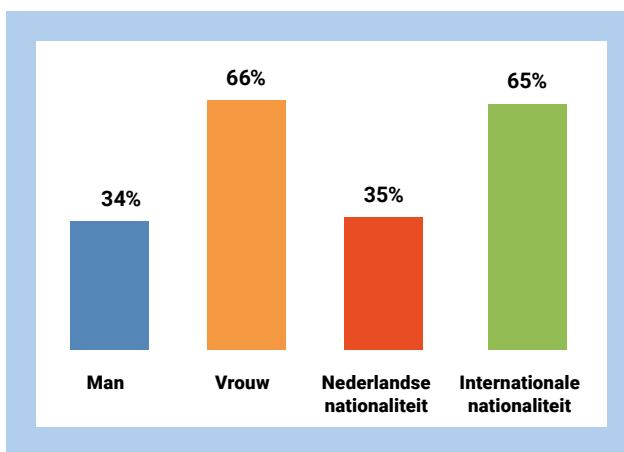
Afdeling Lobby & Expertise:

Onderzoek naar kinderarbeid - Student Nijmegen University - Sociology of Development and Change (SDC)

Afdeling Fundraising & Communication

Content Optimalisatie voor website en social media - Student Communicatie - Hogeschool Amsterdam
Onderzoek naar de mogelijkheden om de conversie tussen website bezoekers en werkelijke donateurs te verhogen - masterstudent Gedragsverandering - Radboud Universiteit Nijmegen

Verhouding personeel

Ziekte

Het ziekteverzuimpercentage op het hoofdkantoor bedroeg 3,6% in 2017 (2016: 3,5%). Het kort verzuim ligt, net als voorgaande jaren, beneden de 1%. Human Capital Care ondersteunde ook in 2017 de verzuimbegeleiding.

6.2 Veiligheid en klachtenmanagement

Klokkenluidersregeling

Terre des Hommes beschikt over een klokkenluidersregeling die het mogelijk maakt voor zowel werknemers als derden (ernstige) misstanden met betrekking tot Terre des Hommes te melden. In 2017 zijn er geen nieuwe meldingen binnengekomen.

Vertrouwenspersoon

De interne vertrouwenspersoon van Terre des Hommes heeft per 2017 de rol overgedragen. De nieuwe vertrouwenspersoon is door het personeel gevraagd voor die rol. De vertrouwenspersoon is vijftientig keer door medewerkers geraadpleegd. Ook in de regio's zijn er interne vertrouwenspersonen benoemd. De interne vertrouwenspersoon levert jaarlijks een overzicht met aantallen en aard van de klachten op aan de directeur van Terre des Hommes.

Klachten

Terre des Hommes kent een klachtenprocedure voor derden. Onze definitie van een klacht is:

"Iedere mondelinge of schriftelijke uiting van ongenoegen van een instelling, bedrijf of persoon, gericht aan Terre des Hommes, waarin deze zijn beklag doet over het beleid dan wel gedragingen van Terre des Hommes en door betreffende derde als klacht wordt aangeduid"

In 2017 zijn er 63 officiële klachten ontvangen (2016: 69).

- 9 klachten betroffen de winkels
- 18 klachten m.b.t. ongewenst gedrag straatwerf/nalatigheid bureau

- 4 klachten over post- en mailadressen
- 17 marketing & communicatieactiviteiten
- 7 klachten: Hadden betrekking op de incasso-activiteiten
- 8 klachten na publicatie rapport adoptie.

Oplossing

60 klachten zijn naar tevredenheid van de klagers opgelost, 3 klagers bleven ontevreden.

Fraude

In 2017 zijn er geen fraudegevallen gemeld of geconstateerd bij Terre des Hommes.

Child Safeguarding Policy

De veiligheid van kinderen staat bij ons centraal. Daarom zijn onze *child safeguarding*-maatregelen een essentieel onderdeel van ons werk. Terre des Hommes heeft een *Child Safeguarding Policy* met een onderliggende gedragscode om ervoor te zorgen dat een kind geen schade ondervindt van ons en medewerkers van onze partners, vrijwilligers of aan ons gelieerde partijen zoals consultants en journalisten. Dit beleid is een verplicht onderdeel van ieder contract wat we afsluiten.

Continue aandacht op het gebied van child safeguarding in de organisatie zorgt ervoor dat alle medewerkers en partners zich bewust zijn van dit beleid en de uitvoering ervan. Dit jaar lag de focus op het intensiveren van de capaciteit van het personeel en de partners en het inzichtelijk maken voor externe partijen. Alle nieuwe medewerkers werden getraind. Er zijn geen meldingen met betrekking tot het schenden van de *child safeguarding* code gemeld.

Kwaliteitsborging

Terre des Hommes is gecertificeerd voor de ISO 9001:2015 norm. De norm verwacht dat de organisatie de context waarin ze haar werk doet volledig begrijpt, haar strategie en beleid daarop aanpast, risico's kan signaleren en daar beheersmaatregelen op kan toepassen. Terre des Hommes wordt geacht zowel naar interne en externe factoren te kijken die invloed op de kwaliteit van haar werk kunnen hebben. Terre des Hommes werkt met een kwaliteitsmanagementsysteem. Dit systeem geeft het leadership team inzicht en grip op risico's die het voortbestaan van Terre des Hommes in gevaar zouden kunnen brengen mits voldoende geborgd. Mocht er onverhoopt een keer iets niet goed gaan, dan zijn er protocollen om de fout te signaleren, de oorzaak op te sporen en verbetermaatregelen door te voeren.

6.3 Risicomanagement

Strategie

Risico's kunnen zich op allerlei gebieden voordoen: bijvoorbeeld onze organisatie in Nederland en in de keuzes die we maken in onze regio- en landenkantoren. Voor elk risico maken we jaarlijks een inschatting van de

kans dat die zich voordoet en de mogelijke impact op de organisatie. Dit proces is onderdeel van onze jaarlijkse planningscyclus. Tussentijds wordt deze risicomatrix regelmatig besproken en geactualiseerd en waar nodig additionele acties ondernomen om deze risico's te beheersen. De grootste risico's betreffen de afhankelijkheid van de overheidsfinanciering en de (particuliere) donoren. Voor beiden geldt dat de effectiviteit van de uitvoering van onze projecten van essentieel belang is. Het geld moet goed en effectief besteed worden. Op basis van onze *Theory of Change* selecteren wij projecten die langdurig en duurzaam aan onze doelstellingen bij zullen dragen.

Een minder groot maar niet te verwaarlozen risico is de toename van concurrentie die onze kringloopwinkels ondervinden. We hebben doorgerekend hoe groot de te verwachten schade zou kunnen zijn en zijn van mening dat onze continuïteitsreserve, in combinatie met diverse andere maatregelen die we dan zullen nemen, voldoende is om de ergste tegenvallers op te vangen. De hoogte van de continuïteitsreserve voldoet op dit moment aan de door ons gestelde eisen, en is ruim binnen de door het CBF gestelde maximum.

Operationeel

De operationele risico's betreffen voor een deel de mensen waarmee we werken. Voor onze eigen medewerkers hebben wij een code of conduct die de beleidsvrijheid bepaalt. Er zijn vastgestelde richtlijnen tegen corruptie, omkoping en fraude uitgewerkt. In deze code of conduct is een procedure opgenomen over handelen bij overtreding van de richtlijnen. Tevens is er een klokkenluidersregeling voor die gevallen waarbij bij een medewerker van Terre des Hommes een vermoeden bestaat van oneigenlijk gebruik van gelden of andere misstanden. In 2017 is van deze klokkenluidersregeling geen gebruik gemaakt.

Daarnaast kan of door gedragingen van onze eigen mensen of door feiten die van buiten op onze organisatie komen een negatief beeld bestaan over Terre des Hommes. De kans dat dit risico zich voordoet is niet groot, maar de impact kan enorm zijn. Voor die gevallen waarbij door publiciteit verkeerde beeldvorming over Terre des Hommes dreigt te ontstaan, is een mediaprotocol opgesteld en zijn woordvoerders aangewezen. Deze worden periodiek getraind.

Om de effectiviteit van onze programma's te monitoren maakt Terre des Hommes gebruik van het software systeem PMEasy. Hiermee kan de kwantitatieve voortgang van alle projecten ieder kwartaal worden gerapporteerd, en indien noodzakelijk bijgestuurd.

Financieel

Voorop staat het maximaal besteden van de aan ons toevertrouwde middelen aan onze doelstellingen. Door een goede inrichting van processen en aanvullende richtlijnen wordt daar zorg voor gedragen. In het bijzonder letten we

op risico's bij contante geldstromen en op juiste, doelmatige en doeltreffende uitgaven en bestedingen. Terre des Hommes had in 2017 geen effectenportefeuille noch geld uitstaan op deposito's.

De ontvangen gelden die nog niet aan de doelen besteed kunnen worden, worden over verschillende banken verspreid. Het uitgangspunt van het beleid is zekerheid en beschikbaarheid. Rendement is van secundair belang.

Verslaggeving

Het eerder genoemde PMEasy rapporteert de voortgang van alle projecten. Voor de financiële rapportages wordt Exact gebruikt. De combinatie van deze twee applicaties gecombineerd met Salesforce voor marketing en donor-administratie, geeft een solide basis om de processen efficiënt en betrouwbaar uit te kunnen voeren. Alle applicaties draaien *in the cloud*, het risico van ontbrekende back up's en continuïteit is hiermee tot een minimum gereduceerd.

6.4 Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Terre des Hommes erkent haar rol in de gemeenschap, de samenleving en de wereld, en neemt actief deel aan het proces om de wereld een betere plek maken, zowel sociaal, economisch als ecologisch. Als basis via ons werkveld. We dragen bij om ervoor te zorgen dat we als verantwoordelijke burger handelen, niet alleen via onze programma's, maar ook bij onze interne activiteiten, bijvoorbeeld inkoop.

We zijn in 2017 verder gegroeid in het concept van een papierloos kantoor: wij werken allemaal in de cloud.

6.5 Accounting & Project Control

Toezicht houden op wat we financieel doen is essentieel om onze doelstellingen te bereiken en onze organisatie in het algemeen te sturen. De afdeling Finance & Operations zal de financiële prestaties van de organisatie op de voet volgen en ervoor zorgen dat Terre des Hommes-NL in een gezonde financiële positie blijft. Vanaf 2017 zal Terre des Hommes-NL rapporteren volgens de aangepaste RJ650-normen en zich blijven concentreren op het garanderen van hoogwaardige rapportage.

We zullen de kwaliteit en nauwkeurigheid van onze rapportages verbeteren op het niveau van onze operationele kosten, maar ook in onze projectcontroles. Afstemming tussen onze project en financiële systemen (PMEasy/Exact/ Salesforce) zullen hierin van groot belang zijn.

Onze drive om een bottom-up gedreven organisatie te worden, zal worden aangevuld met meer transparantie en monitoring van veldactiviteiten via verbeterde systemen. Op basis van deze informatie zal het Leadership Team het hele jaar door de voortgang op dit terrein nauwgezet volgen. De 'project backoffice' werd eind 2017 gevormd om deze processen van ontwerp tot eindevaluatie te volgen, administratief te begeleiden en het veld te ondersteunen bij het opzetten van nieuwe projecten en partnerschappen, het evalueren van voortgang en kwaliteit en het leveren van managementinformatie.

Raad van Toezicht

Terre des Hommes, houder van het CBF-keurmerk toegekend door het Centraal Bureau Fondsenwerving, heeft een Raad van Toezicht die naast haar toezichthoudende rol fungeert als sparringpartner voor de Directie en Leadership Team.

Scheiding van toezicht, bestuur en uitvoering

- De Raad van Toezicht (RvT) is het hoogste orgaan van de Stichting Terre des Hommes Nederland en is belast met het toezicht op het beleid van de directie en de algemene gang van zaken;
- De scheiding van toezicht en bestuur is formeel vastgelegd in de statuten en is uitgewerkt in het zgn. directiereglement;
- Dit betekent dat de directie de dagelijkse leiding heeft en eindverantwoordelijk is voor de uitvoering van het beleidsplan en de activiteiten van de Stichting terwijl de RvT de directie benoemt en toezicht op zijn functioneren houdt.

De belangrijkste taken van de RvT zijn:

- Goedkeuren van het jaarplan en de strategie van Terre des Hommes incl. de begroting en investeringen;
- Toezicht houden op de uitvoering van de strategie, het realiseren van de doelstellingen en de algemene gang van zaken;
- Goedkeuren van de jaarrekening en het jaarverslag;
- Aanstellen van de directie;
- Fungeren als sparringpartner voor Directie en het LT.

Samenstelling

Conform de statuten bestaat de Raad van Toezicht uit tenminste 5 personen welke benoemd worden voor een periode van 4 jaar en vervolgens maximaal nog twee maal voor een periode van ten hoogste 4 jaar kunnen worden herbenoemd. In lijn met de zgn. Governance Code voor de Cultuursector heeft de RvT in 2017 besloten dat de leden in principe maximaal nog éénmaal voor een periode van vier jaar kunnen worden herbenoemd.

- Danielle Smits van Waesberghe is in 2018 wegens het verstrijken van haar laatste termijn afgetreden;
- Mieke van Laarhoven is na het verstrijken van haar eerste termijn in 2018 op eigen verzoek afgetreden;
- Renée van Kessel is per 28-10-2017 herbenoemd voor een tweede termijn van 4 jaar;
- Bas Verheijen is per 18-09-2017 aangetreden tot de RvT.

De samenstelling van de Raad van Toezicht bestond per ultimo 2017 uit:

- **Maarten Koopman** - Voorzitter en remuneratie commissie - Managing Partner bij DIF - Benoemd op 23-03-2016;
- **Arent van Wassenauer** - Vicevoorzitter en auditcommissie (lid) Zelfstandig adviseur The Faithfull Goose - Benoemd op 02-11-2009;
- **Pim Oomens** - Voorzitter auditcommissie (vz) - Voormalig CFO en lid van Raad van Bestuur Stork, Commissaris Hoogwegt Group BV - Benoemd op 28-11-2012;
- **Renée van Kessel-Hagesteijn** - remuneratie commissie (vz) - Directeur gebied MaGW/NWO, Senior Adviseur Universiteit Leiden, Consultant Go_FAIR International Benoemd op 28-10-2013;
- **Bas Verheijen** - Marketing & Format Directeur Blokker - Benoemd op 18-09-2017.

Vergoeding

De leden van de RvT van Terre des Hommes hebben in 2017 geen vergoeding ontvangen, ook niet voor eventueel gemaakte reiskosten en hebben geen zakelijke relatie met Terre des Hommes.

Twee leden van de RvT hebben dit jaar een werkbezoek gebracht aan India, Bangladesh en Thailand; de reis- en verblijfskosten voor dit werkbezoek zijn volledig door hen zelf gedragen.

Toezicht beleid en algemene gang van zaken

Eind december 2016 bereikte ons het slechte nieuws dat directeur Albert Jaap van Santbrink ernstig ziek was met het vooruitzicht van een langdurig en intensief behandeltraject. Na rijp beraad heeft de RvT in januari 2017 besloten op zoek te gaan naar een opvolger die, mede met het oog op de continuïteit van de leiding van de organisatie, indien nodig ook in staat en bereid zou zijn op langere termijn de directiefunctie te vervullen. Medio maart 2017 is Carel Kok aangesteld als statutair directeur a.i. tot eind december 2017. Daar het eind 2017 onduidelijk was óf en in welke mate de heer Albert Jaap van Santbrink in voorzienbare toekomst weer werkzaamheden voor Terre des Hommes zou kunnen verrichten is in goed overleg met betrokkenen besloten de arbeidsovereenkomst van de heer Kok om te zetten naar een dienstverband voor onbepaalde tijd. De heer Van Santbrink zal niet terugkeren in de rol van CEO.

Naast de meer algemene toezichhoudende taken is afgelopen boekjaar veel aandacht van de RvT uitgegaan naar de door de directie geïnitieerde ingrijpende wijzigingen van de inrichting en het functioneren van de organisatie. Over de gehele breedte van de organisatie zijn er veranderingen en aanpassingen doorgevoerd in de verschillende functies en taken hetgeen ook op het personele vlak tot een aantal mutaties geleid heeft.

De RvT is er van overtuigd dat de organisatie hierdoor aanzienlijk effectiever en efficiënter t.b.v. onze doelstelling - het bestrijden van kinderuitleiding - zal zijn. Wij realiseren ons ten volle dat dit veranderingsproces veel van alle betrokkenen gevergd heeft en zijn onder de indruk van de veerkracht en zeer grote betrokkenheid van onze medewerkers in binnen- en buitenland. In het directieverslag wordt uitvoerig op deze reorganisatie ingegaan.

De volgende activiteiten van de Raad van Toezicht vonden plaats in 2017:

- Vier reguliere vergaderingen met de directie en MT (alle incl. vooroverleg zonder directie) en één ad hoc overleg/conference call met de directie;
- Drie besloten vergaderingen/conference calls;
- Goedkeuring van het jaarverslag en de jaarrekening van 2016 en het bespreken van het accountantsverslag met de controlerende accountant;
- Goedkeuren van het jaarplan 2017 *Fit for the Future*;
- In twee audit commissie vergaderingen zijn o.a. de financiële verslaglegging, de interne controle, ICT en de activiteiten van de externe accountant besproken. Het accountantsverslag 2016 en de bevindingen zijn uitgebreid toegelicht door PWC. Daarnaast is de controleaanpak 2017 afgestemd met auditcommissie en directie;
- Diverse besprekingen op individuele basis tussen leden van de RvT en directie of MT;
- De voorzitter van de RvT en de directie voeren daarnaast op regelmatige basis overleg over de gang van zaken;
- Evaluatie van het eigen functioneren van de RvT en het functioneren van de directie;
- Een bijeenkomst met de regionale en landen managers in aanwezigheid van een deel van onze Ambassadeurs;
- Twee leden van de RvT woonden de MRI-conferentie (Micaproject) in India bij en bezochten aansluitend een aantal TdH-projecten in Bangladesh en Thailand tezamen met de directie;
- De remuneratiecommissie kwam tweemaal bijeen, waarvan eenmaal in het bijzijn van de directie om de condities voor 2018 vast te stellen.

Dank

De Raad van Toezicht dankt de directie en het MT, alle medewerkers in binnen- en buitenland, onze grote groep van vrijwilligers, onze donateurs en sponsors, de Nationale Postcode Loterij en al onze Ambassadeurs voor hun enorme en toegewijde inzet in het afgelopen jaar.

Namens de Raad van toezicht van de Stichting Terres des Hommes Nederland,

Maarten Koopman

Voorzitter, Den Haag, 07-03-2018

Global & Local

De lange termijn doelstelling van Terre des Hommes blijft onveranderd: het uitbannen van iedere vorm van uitbuiting van kinderen in de wereld. Hierin richten wij ons in het bijzonder op vraagstukken rond seksuele uitbuiting van kinderen, kinderarbeid, kinderen in situaties van handel en migratie (children on the move) en op meer huiselijke vormen van kindermisbruik, waaronder kindhuwelijken.

Wij willen de situatie van kinderen in de gebieden waar wij actief zijn structureel verbeteren. Structureel zodat uiteindelijk de overheden en het maatschappelijk middenveld zich niet alleen bewust zijn van de noodzaak tot verbetering van de situatie van kinderen maar daar tevens beleidsmatig prioriteit aan stellen en uitgerust zijn om daadwerkelijk positief in te grijpen in de levens van kinderen. Voor Terre des Hommes betekent dit dat we ons enerzijds blijven richten op directe hulpverlening aan kinderen waar overdracht van kennis aan lokale organisaties centraal staat en anderzijds de combinatie van deze activiteiten zoeken met de lobby, advocacy en publieke bewustwording die nodig is voor structurele verbetering van de juridische en maatschappelijk kaders ter plaatse. Het is juist de combinatie van deze twee die de succesformule omvat.

Om dit te realiseren zullen we niet alleen zoeken naar beleidsbeïnvloeding op lokaal niveau maar ook op supra-nationaal niveau. Hierin zijn relaties met regionale instanties en global networks zoals de Wereldbank, VN, EU, OECD, etc. van groot belang. Om hierin effectief te opereren is schaalgrootte van belang. Ons lidmaatschap van de Internationale Federatie Terre des Hommes zal voor ons een steeds belangrijkere rol gaan spelen om op alle niveaus van beleidsbeïnvloeding succesvol te zijn.

Intensivering van de samenwerking met private ondernemingen vormt een essentieel onderdeel van deze aanpak. Bedrijven zien dat het voorkomen van kinderuitleiding essentieel is voor een duurzame, verantwoorde samenleving en het realiseren van economische en ethisch morele doelen. Niet alleen als *license to operate* maar in toenemende mate ook als een onderdeel van hun verantwoordelijkheid als *global citizens*. Net als overheden, andere (I)NGO's en supra-nationale organisaties zien wij bedrijven als partners die hun humanitaire beleid en prioriteiten steeds meer en beter met elkaar bespreken en afstemmen. Naast de kaders van de ILO en de IVRK is de wereldwijde focus op het realiseren van de *Sustainable Development Goals* (SDG's) hierin een belangrijke stimulans. De samenwerking zoals we die de afgelopen jaren hebben gerealiseerd in het multi-stakeholder platform Responsible Mica Initiative is hiervan een goed voorbeeld.

Blijvende impact 'in het veld'

Ons beleid op hoofdlijnen verandert hierdoor niet. Echter in de uitvoering daarvan zullen we meer en beter dan ooit ons richten op de onderlinge samenhang van al onze activiteiten. Een goed samenspel van ons onderzoek, onze publiekscampagnes, onze partnerstrategie, ons lobbywerk en niet in de laatste plaats ons veldwerk leidt tot het beste resultaat voor de kinderen waarvoor we ons inspannen.

In de praktijk zal dit betekenen dat onze middelen meer evenwichtig worden ingezet tussen korte termijn interventies en lange termijn beïnvloeding. Het aantal kinderen dat op

korte termijn geholpen wordt zal bij gelijkblijvende inkomsten dalen. In de cijfers van 2017 is deze verschuiving al zichtbaar. Deze bewuste keuze is gemaakt in de overtuiging dat op middellange en langere termijn veel meer kinderen een duurzame verbetering in levensomstandigheden en kansen zullen ervaren.

Onze *Theory of Change* blijft hiervoor een uitstekend en leidend denkraam. Niet alleen spreekt hieruit een holistische aanpak waarbij de korte termijn verbeteringen gekoppeld worden aan lange termijn doelen, maar het stuurt ons ook in de richting van intensivering van samenwerkingsverbanden en het betrekken van alle relevante stakeholders. Joint ventures zoals Down to Zero Alliance, Girls Advocacy Alliance, Image, Women win, Global Partnership to End Violence against Children, het mica platform, en natuurlijk onze Internationale Federatie Terre des Hommes zullen in toenemende mate onze programmastructuur domineren.

Bottom up

Eind 2017 hebben we een ingrijpende herstructurering van onze organisatie doorgevoerd. Deze was vooral ingegeven om de richting die hierboven is beschreven te faciliteren. De diverse afdelingen die in goede samenwerking en als goed geheel samen moeten werken zijn nu allen onderdeel van het Leadership Team. Maar voor 2018 en vooral 2019 zal het bottom-up karakter van de opbouw van ons lokaal beleid de belangrijkste wijziging zijn.

Vanaf de planning voor 2019 zullen alle landen binnen gestelde beleidskaders hun eigen jaarplannen definiëren. De lokale kennis en begrip van de context is essentieel, juist om systemische verbeteringen te realiseren, juist om het samenspel tussen lobby, advocacy en hulpverlening

“on the ground” te optimaliseren. Hierin zal niet alleen meer lokaal gedreven initiatief in het samenstellen van de projecten nodig zijn maar tevens ondernemerschap in het realiseren van de benodigde financiering. In toenemende mate zal het hoofdkantoor beleidsmakend en ondersteunend zijn en de overkoepelende relaties en processen beheren. Onze lokale programma's zullen echter decentraal moeten worden bepaald en opgebouwd.

We realiseren ons dat dit een enorme cultuuromslag vraagt van onze organisatie maar doen dit in de overtuiging dat het succes van Terre des Hommes als hulporganisatie afhankelijk is van lokale acceptatie en relevantie. Dit kan het best op lokaal niveau worden bepaald.

Onze lokaal gedreven programma's en onze globale doelstellingen moeten tot op wereldniveau herkenbaar worden verbonden. Met een helder profiel als organisatie die vecht tegen uitbuiting van kinderen op korte en lange termijn, lokaal en globaal moeten we gezien en gezocht worden. Door lokale change makers, maar ook door gezaghebbers wereldleiders zodat het momentum in de strijd tegen de uitbuiting van kinderen blijft groeien en de missie - op een dag - zal kunnen worden volbracht.

Verwachtingen

Voor 2018 verwachten we een lichte toename van de subsidies door overheden voor noodhulp. De overige bronnen van inkomsten zullen per saldo stabiel zijn. De additionele middelen zullen in 2018 worden gecommitteerd. Het personeelsbestand zal licht groeien in verband met de reeds toegelichte verdere professionalisering en de organisatie en de inzet op toekomstige groei in fondsenwerving. Investeringszaken zullen vooral gericht zijn op (gebruik van) IT en andere systemen die onze kwaliteit van uitvoering verder kunnen ondersteunen.

9. Jaarrekening

Alle bedragen in de tabellen van dit hoofdstuk zijn in euro's.

9.1 Jaarrekening 2017

Balans	31-12-2017		31-12-2016	
Activa				
Materiële vaste activa (1)	930.413		1.335.323	
Financiële vaste activa (2)	100.000		100.000	
		1.030.413		1.435.323
Vorderingen en overlopende activa (3)	5.241.961		4.671.359	
Liquide middelen (4)	17.486.219		14.752.142	
		22.728.180		19.423.501
Totaal activa		23.758.593		20.858.824
Passiva				
Reserves (5)				
Continuïteitsreserve	4.000.000		4.000.000	
Bestemmingsreserve	4.710.619		4.359.736	
		8.710.619		8.359.736
Fondsen (6)				
Bestemmingsfonds(en)		373.099		672.303
Totaal reserves en fondsen		9.083.717		9.032.039
Langlopende schulden (7)			12.000	
Kortlopende schulden		14.674.876		11.814.785
Totaal passiva		23.758.593		20.858.824

Staat van baten en lasten

	Werkelijk 2017	Begroot 2017	Werkelijk 2016
Baten			
Baten van Particulieren (8)	7.653.317	6.855.000	6.696.057
Baten van Bedrijven (9)	691.346	945.000	324.152
Baten van Loterijorganisaties (10)	2.308.065	2.280.000	2.279.354
Baten van Subsidies van overheden (11)	8.946.453	10.404.000	10.255.740
Baten van verbonden organisaties zonder winststreven (12)	940.412	500.000	7.212
Baten van andere organisaties zonder winststreven (13)	809.916	1.000.000	374.911
Som van de geworven baten	21.349.510	21.984.000	19.937.426
Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten (14)	1.313.523	1.057.000	1.274.127
Overige baten (15)	384.943	64.000	64.267
Som van de baten	23.047.977	23.105.000	21.275.820
Lasten			
Structurele hulp (16)	15.630.725	13.518.000	10.229.341
Noodhulp en rehabilitatie (16)	4.217.118	2.658.000	3.777.231
Uitvoeringskosten eigen organisatie hulpverlening	0	2.799.000	2.669.079
Bewustwording en voorlichting	0	1.058.000	1.266.442
Besteed aan doelstellingen	19.847.843	20.033.000	17.942.093
Wervingskosten	2.334.874	2.183.000	2.618.259
Kosten beheer en administratie	888.341	825.000	996.202
Som van de lasten	23.071.059	23.041.000	21.556.554
Saldo voor financiële baten en lasten	-23.082	64.000	-280.734
Saldo financiële baten en lasten (17)	-6.685	36.000	217.469
Saldo van baten en lasten	-29.766	100.000	-63.265

De indeling van de staat van baten en lasten is als gevolg van de gewijzigde Richtlijn 650 fondsenwervende instellingen gewijzigd. De ter vergelijking opgenomen cijfers over 2016 zijn aangepast aan de nieuwe indeling.

Resultaatbestemming

Resultaatbestemming	2017	2016
Overschot/tekort is toegevoegd onttrokken aan:		
Bestemmingsfondsen & -reserves	-719.210	-247.823
Reserve materiële vaste activa doelstellingen	0	-133.306
Reserve beschikbaar voor doelstellingen	689.444	317.986
Overschot/Tekort	-29.766	-63.143

Staat van baten en lasten

Kasstroomoverzicht	2017	2016
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Netto overschot/tekort	-29.766	-63.143
Aanpassing voor:		
Afschrijvingen	419.649	494.477
Mutaties bestemmingreserves en -fondsen	81.445	22.135
Mutaties werkkapitaal:		
Mutatie vorderingen	-570.602	638.980
Mutatie kortlopende schulden	2.860.091	1.059.647
Netto kasstroom uit operationele activiteiten	2.760.817	2.152.096
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investing in materiële vaste activa	-14.739	-165.686
Desinvestering materiële vaste activa	0	3.916
Netto kasstroom uit operationele activiteiten	-14.739	-161.770
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Mutatie langlopende schulden	-12.000	-781.543
Uitgifte langlopende leningen	0	-100.000
Netto kasstroom uit financieringsactiviteiten	-12.000	-881.543
Netto kasstroom boekjaar	2.734.078	1.108.783
Liquide middelen 1/1	14.752.142	13.643.359
Liquide middelen 31/12	17.486.219	14.752.142
Toe-/afname geldmiddelen	2.734.077	1.108.783

Toelichting

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. Het totale banksaldo neemt ten opzichte van 2016 toe met € 2.734.770,- (eindsaldo 2016: € 14.751.142,- eindsaldo 2017: € 17.486.219).

9.2 Algemene toelichting en grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met Richtlijn 650, fondsenwervende instellingen.

Stelselwijziging

Met ingang van het boekjaar 2017 heeft er, als gevolg van de gewijzigde Richtlijn 650, een stelselwijziging plaatsgevonden. De stelselwijziging heeft betrekking op de waardering van de nalatenschappen. Daarnaast is er een modelwijziging toegepast in de opstelling van baten en lasten. Nadere toelichting hierover bij de grondslagen voor de waardering van activa en passiva en voor de resultaatbepaling.

Structuur verslaggevende eenheid

Stichting Terre des Hommes Nederland

Stichting Terre des Hommes Nederland heeft tot doel daadwerkelijke en onmiddellijke hulpverlening aan het noodlijdende kind, in zijn omgeving, waar ook ter wereld zonder onderscheid van ras, geloof of politieke gezindheid. Voor de uitvoering van haar activiteiten heeft Stichting Terre des Hommes Nederland (hierna Terre des Hommes) diverse kantoren en rechtspersonen tot haar beschikking. De jaarcijfers van de onderstaande eenheden zijn in de jaarrekening geconsolideerd. Onderlinge vorderingen en schulden zijn geëlimineerd.

Hoofdkantoor

Het hoofdkantoor van Terre des Hommes is gevestigd op de Zoutmanstraat te Den Haag. Dit is tevens het statutaire adres. Stichting Terre des Hommes is ingeschreven bij het handelsregister onder nummer 41149287.

Regiokantoren

In de regiokantoren Zuidoost-Azië en Oost-Afrika geven Regional Heads leiding aan een lokale staf. De kantoren zijn lokaal, volgens wetgeving in het betreffende land, geregistreerd. In 2017 zijn de landenkantoren in Indonesië en Tanzania gesloten.

Vrijwilligersgroepen

Ter ondersteuning van de fondsenwervende initiatieven van de Stichting Terre des Hommes Nederland waren in 2017 in het land 48 (2016: 50) vrijwilligersgroepen werkzaam namens en onder verantwoordelijkheid van Terre des Hommes. Van deze vrijwilligersgroepen hebben 45 (2016: 45) de rechtspersoonlijkheid van een stichting en 3 (2016: 5) de rechtspersoonlijkheid van een vereniging. Met alle vrijwilligersgroepen zijn overeenkomsten gesloten om te zorgen dat opbrengsten die namens Terre des Hommes geworven zijn, ook daadwerkelijk aan de doelstelling van Terre des Hommes worden besteed. De overeenkomsten

zijn expliciet en duidelijk over de volledigheid. In 2018 zullen we de besturen vragen de feitelijke naleving van de overeenkomst te bevestigen.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen, met uitzondering van deposito's met een looptijd langer dan drie maanden. Kasstromen in vreemde valuta zijn omgerekend tegen een gemiddelde koers. De uit de omrekening voortvloeiende koersverschillen zijn opgenomen in de staat van baten en lasten.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Algemeen

De geformuleerde grondslagen hebben betrekking op de jaarrekening als geheel. De waarderingsgrondslagen zijn met ingang van 2017 gewijzigd. Dit conform de gewijzigde richtlijn 650.

Bij de waardering van nalatenschappen dient nu rekening gehouden te worden met rechten van vruchtgebruik. Indien er sprake is van nalatenschappen die belast zijn met vruchtgebruik dan dient hier bij de waardering rekening mee te worden gehouden. De cijfers over 2016 zijn ter vergelijking opgenomen conform het nieuwe stelsel. Van de nalatenschappen die belast zijn met vruchtgebruik geldt voor alle dossiers per 31/12/2016 dat de erfgenamen het recht hebben om de erfenis te vervreemden, beleggen of hierop in te teren in het geval van een fidei-commis dossier. Conform de Richtlijn 650 hoeft er voor deze dossiers geen waardering te worden opgenomen. De invloed van de stelselwijziging op de omvang van het eigen vermogen per 31-12-2016 is derhalve nihil.

Consolidatie

De jaarrekening omvat de financiële gegevens van de Stichting Terre des Hommes en de zelfstandige rechtspersonen die onder één naam in de publiciteit treden en ook als zodanig een beroep doen op de publieke offervaardigheid en verder van de entiteiten waarover zij een overheersende zeggenschap kunnen uitoefenen.

De jaarrekening omvat de financiële gegevens van de Terre des Hommes winkels, welke integraal onderdeel zijn van Stichting Terre des Hommes. Ultimo 2017 zijn de winkels een separate juridische entiteit, welke zijn verwerkt in de geconsolideerde jaarrekening. Gezien de omvang van deze aparte juridische entiteiten is geen separate enkelvoudige jaarrekening voor Stichting Terre des Hommes opgesteld. Dit is gelijk aan de situatie ultimo 2016. De resultaten van de winkels zijn toegelicht in de bijlagen van de jaarrekening. Het balans totaal van de winkels bedraagt ultimo 2017 gezamenlijk € 1.006.079 en bestaat voornamelijk uit liquide middelen.

Buitenlandse valuta

Vorderingen, schulden en verplichtingen in buitenlandse valuta zijn omgerekend tegen de koers per balansdatum.

De kosten en baten in vreemde valuta hebben wij omgerekend tegen een gemiddelde koers. De uit de omrekening voortvloeiende koersverschillen zijn opgenomen in de staat van baten en lasten.

Transacties in buitenlandse valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers van afwikkeling. De jaarrekeningen van de regiokantoren luiden in buitenlandse valuta en rekenen wij ten behoeve van opname in de jaarrekening om tegen de geldende koersen per balansdatum. De koersverschillen over het begin- en eindvermogen en over de vermogensmutaties in de loop van het boekjaar nemen wij op in de staat van baten en lasten.

De posten in de jaarrekening worden gewaardeerd met inachtneming van de valuta van de economische omgeving waarin de activiteiten worden uitgeoefend (de functionele valuta). De jaarrekening is opgesteld in euro's, dit is zowel de functionele als de presentatievaluta.

Operationele leasing

Bij de stichting kunnen er leasecontracten bestaan waarbij een groot deel van de voor- en nadelen die aan de eigendom verbonden zijn, niet bij de stichting ligt. Deze leasecontracten worden verantwoord als operationele leasing. Leasebetalingen worden rekening houdend met ontvangen vergoedingen van de lessor, op lineaire basis verwerkt in de winst- en verliesrekening over de looptijd van het contract.

Activa

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op de verkrijgingsprijs, verminderd met lineair berekende afschrijvingen, gebaseerd op de economische levensduur. De restwaarde van de vaste activa wordt op nihil gesteld. Wij hanteren de volgende afschrijvingstermijnen:

- computerapparatuur e.d.: 3 jaar
- vervoermiddelen: 4 jaar
- kantoorinventaris en verbouwingen 5 jaar
- onroerend goed 40 jaar

De stichting beoordeelt op iedere balansdatum of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde.

Materiële vaste activa doelstelling

De stichting heeft in 2016 het hospitaalschip (afschrijvingstermijn 10 jaar) afgewaardeerd tot nihil en in 2017 daadwerkelijk verkocht.

Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten handels- en overige

vorderingen, geldmiddelen, leningen en overige financieringsverplichtingen, handelsschulden en overige te betalen posten. Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt voor reële waarde. Na de eerste opname waarderen wij financiële instrumenten op de geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rente-methode.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en direct opeisbare deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Financiële vaste activa

De financiële vaste activa (leningen) waarderen wij op geamortiseerde kostprijs verminderd met bijzondere waardeverminderingverliezen.

Vlottende activa

Voorraden

Per balansdatum aanwezige handelsvoorraden, bijvoorbeeld bij vrijwilligersgroepen en andere voorraden zoals welkomstgeschenken voor nieuwe donateurs, nemen wij niet in de balans op, maar brengen wij in het jaar van aanschaf ten laste van het resultaat.

Vorderingen

Vorderingen waarderen wij op de geamortiseerde kostprijs.

Bijzondere waardevermindering van vaste activa

Per balansdatum wordt beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde.

Een bijzonder waardeverminderingverlies wordt direct als last verwerkt in de staat van baten en lasten onder gelijktijdige verlaging van de boekwaarde van het betreffende actief.

Passiva

Reserves

Bestemmingsreserve materiële/financiële vaste activa doelstelling

Vermogen dat is vastgelegd in activa, en dat direct en volledig wordt aangewend voor het realiseren van de doelstelling, hebben wij in de bestemmingsreserve materiële vaste activa-doelstelling en in de bestemmingsreserve financiële vaste activa-doelstelling opgenomen.

Bestemmingsreserve

Bestemmingsreserves zijn reserves die zijn opgebouwd uit baten die dienen om meerjarige of toekomstige projectactiviteiten te financieren.

Bestemmingsfondsen

Bestemmingsfondsen zijn reserves die zijn opgebouwd uit daartoe ingezamelde of verkregen fondsen, die dienen om meerjarige of toekomstige projectactiviteiten te financieren. Onttrekkingen aan de bestemmingsfondsen zijn gebaseerd op de in het desbetreffende boekjaar gedane commitments, die verband houden met het fonds. Dotaties aan bestemmingsfondsen vinden plaats als er voor een bepaald project of hulpprogramma fondsen zijn ontvangen, die wij pas na het lopende boekjaar aanwenden.

Schulden

Langlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Transactiekosten die direct zijn toe te rekenen aan de verwerving van de schulden worden in de waardering bij eerste verwerking opgenomen. Schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten.

Grondslagen voor resultaatbepaling

Baten en lasten worden in beginsel toegerekend aan de periodes waarop zij betrekking hebben.

Baten

Baten van particulieren

Baten van particulieren worden verantwoord in het jaar waarin zij worden ontvangen. In de baten van particulieren vallen ook de baten uit nalatenschappen. De nalatenschappen worden in het jaar dat Terre des Hommes de vermogensopstelling ontvangt voor 80% verantwoord in de baten. Dit percentage is gewijzigd van 70% naar 80% op basis van de werkelijke baten uit nalatenschappen in de afgelopen 3 jaar. Wij zullen dit percentage in 2018 opnieuw toetsen.

Baten van bedrijven

Baten van bedrijven worden verantwoord in het jaar waarin de toezegging heeft plaatsgevonden.

Baten van loterijen

Baten van loterijen worden in het betreffende boekjaar verantwoord conform ontvangen en invorderbare netto-opbrengsten. Per balansdatum nog te ontvangen bedragen zijn als vordering op de balans opgenomen.

Baten uit subsidies van overheden

Baten uit subsidies van overheden worden toegerekend naar rato van de voortgang van de activiteiten waarvoor de subsidie is toegekend.

Baten van verbonden organisaties zonder winststreven

Baten van verbonden hulp organisaties zonder winststreven bevatten de baten ontvangen vanuit de SHO (Samenwerkende Hulporganisaties). Deze baten worden opgenomen in het jaar waarop zij zijn ontvangen.

Baten van andere organisaties zonder winststreven

Baten van andere organisaties zonder winststreven bevatten de baten van stichtingen. Ze worden verantwoord in het jaar waarin de toezegging heeft plaatsgevonden.

Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten

Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten bevatten de netto opbrengsten uit de verkoop van artikelen door de Terre des Hommes winkels. De baten worden verantwoord in het jaar waarin de feitelijke verkoop tot stand is gekomen.

Overige baten

Hierin vallen in 2017 de huuropbrengsten die worden opgenomen in het jaar waarin de baten worden ontvangen. Dit geldt ook voor de resultaten uit de verkoop van activa.

Lasten

Vanwege de gewijzigde Richtlijn 650 zijn de kostenrubrieken met ingang van 2017 gewijzigd. Naast de besteding aan onze doelstellingen (verlenen van structurele hulp en uitvoeren van noodhulp en rehabilitatie) worden er nog slechts twee kostenrubrieken onderkend. Wij hebben ervoor gekozen de kostenrubrieken zoals gehanteerd in 2016 wel op te nemen om vergelijk met voorgaande jaarrekening mogelijk te houden. In 2017 zijn de kosten uit de eerder opgenomen kostenrubrieken (uitvoeringskosten eigen organisatie en bewustwording en voorlichting) in zijn geheel komen te vallen onder de eerder genoemde doelstellingen.

Structurele hulpverlening

Verplichtingen (committingen) aan projecten worden geacht te zijn aangegaan wanneer daartoe een besluit is genomen door directie of Raad van Toezicht. Wij wijzen deze volledig toe aan het jaar waarin het besluit is genomen. Dit besluit is gecommuniceerd met de begunstigde.

Noodhulp en Rehabilitatie

Onder de post 'Noodhulp en Rehabilitatie' worden committingen ten behoeve van hulpverlening verantwoord, die direct zijn voortgekomen uit een rampsituatie en waarbij de periode van hulpverlening een periode van drie jaar niet overschrijdt. Ook de hulpverlening, die is mogelijk gemaakt door één of meer acties van de Samenwerkende Hulporganisaties, verantwoordt wij onder 'Noodhulp en Rehabilitatie'. Alle overige hulpverlening verantwoordt wij onder 'Structurele Hulpverlening'.

Wervingskosten

In de wervingskosten zijn alle kosten inbegrepen die gemaakt zijn om particulieren, bedrijven, loterij organisaties, overheden en andere (fondsenwervende) organisaties te bewegen geld te geven voor een of meer van de doelstellingen.

In onderstaande tabel is weergegeven hoe de wervingskosten zich verhouden tot de baten. Dit percentage is bepaald door de wervingskosten te delen door de som van de geworven baten.

	2017	2016
Wervingskosten in verhouding tot de baten	10,20%	12,31%

Kosten beheer en administratie

In de kosten beheer en administratie zijn alle kosten inbegrepen die zijn gemaakt in het kader van de (interne) beheersing- en bedrijfsvoering die niet worden toegerekend aan de doelstelling of de werving van baten, waaronder personeelsbeloningen en pensioenen.

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de winst-en-verliesrekening voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers.

De pensioenregeling bij Terre des Hommes betreft een middelloonregeling. De pensioengrondslag is 12 x het maandloon + vakantietoeslag. Terre des Hommes heeft als pensioenuitvoerder PGGM onder de regeling van PFZW (Pensioenfonds Zorg en Welzijn). De dekkingsgraad van PFZW bedroeg ultimo december 2017 98,6% (dit is de stand van de gemiddelde actuele dekkingsgraad over de afgelopen 12 maanden). Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan het pensioenfonds verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde premies op balansdatum nog niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen. Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, wordt een overlopende actiefpost opgenomen voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies. Verder wordt op balansdatum een voorziening opgenomen voor bestaande additionele verplichtingen ten opzichte van het fonds en de werknemers, indien het waarschijnlijk is dat voor de afwikkeling van die verplichtingen een uitstroom van middelen zal plaatsvinden en de omvang van de verplichtingen betrouwbaar kan worden geschat.

Het al dan niet bestaan van additionele verplichtingen wordt beoordeeld aan de hand van de uitvoeringsovereenkomst met het fonds, de pensioenovereenkomst met de werknemers en andere (expliciete of impliciete) toezeggingen aan de werknemers. De voorziening wordt gewaardeerd tegen de beste schatting van de contante waarde van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen op balansdatum af te wikkelen.

Financiële baten en lasten

Financiële baten en lasten bevatten zowel gerealiseerde als ongerealiseerde koersresultaten. Zij worden opgenomen desbetreffende boekjaar.

Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de betreffende activa en passiva. Bij de verwerking van de rentelasten wordt rekening gehouden met de verantwoorde transactiekosten op de ontvangen leningen die als onderdeel van de berekening van de effectieve rente worden meegenomen.

9.3 Toelichting op de balans per 31 december 2017

01. MATERIËLE VASTE ACTIVA					
	Onroerend goed hoofdkantoor en TdH winkels	Kantoor- inrichting hoofdkantoor en TdH winkels	Regio kantoren	Hospitaal Boot Abarè	Totaal
Aanschafwaarde					
Saldo 1 januari 2017	1.594.823	2.294.962	291.515	1.167.290	5.348.590
Aankopen	-	14.739	-	-	14.739
Desinvesteringen	-	-	-	-1.167.290	-1.167.290
Saldo 31 december 2017	1.594.823	2.308.065	291.515	0	4.196.039
Afschrijvingen					
Saldo 1 januari 2017	-955.990	-1.700.438	-189.549	-1.167.290	-4.013.266
Afschrijvingen	-74.873	-318.948	-25.829	-	-419.649
Desinvesteringen	-	-	-	1.167.290	1.167.290
Saldo 31 december 2017	-1.030.862	-2.019.386	-215.378	-	-3.265.626
Boekwaarde 31 december 2017	563.961	290.315	76.137	0	930.413

Toelichting materiële vaste activa

In 2016 is het hospitaalschip door Terre des Hommes buiten gebruik gesteld en in 2017 is het schip verkocht.

02. LIQUIDE MIDDELEN	Lening u/g studio Jux	Totaal
Stand per 1 januari 2017	100.000	100.000
Mutaties 2017	-	-
Stand per 31 december 2017	100.000	100.000

Toelichting financiële vaste activa

Voortvloeiend uit de samenwerkingsovereenkomst tussen Terre des Hommes en Studio Jux is in het jaar 2016 een lening verstrekt ad € 100.000 ter financiering van werkplekken bij de dochteronderneming van Studio Jux (Be Suited) in Nepal. Over deze lening is geen rente verschuldigd. Vanaf 2018 is een aflossing in drie termijnen overeengekomen, de laatste aflossing zal plaatsvinden in 2020.

03. VORDERINGEN	31-12-2017	31-12-2016
Rente liquide middelen	-	3.564
Projecten, regiokantoren en uitzendingen buitenland	27.787	1.623.446
Nalatenschappen	1.820.131	309.358
Vrijwilligersgroepen/winkels vooruitbetaalde kosten	-55.977	69.379
Nationale Postcode Loterij	2.250.000	2.250.000
Overige giften en subsidies te ontvangen	1.139.243	415.212
Overige vooruitbetaalde en te vorderen bedragen	60.777	400
TOTAAL VORDERINGEN	5.241.961	4.671.359

Toelichting vorderingen

- Onder de overige giften en subsidies zijn vorderingen opgenomen tot een bedrag van € 235.000 met een looptijd langer dan 1 jaar, de overige vorderingen hebben een looptijd van minder dan een jaar.
- De liquide middelen staan ter vrije beschikking.
- De nalatenschappen betreft het saldo van de bedragen die in het resultaat genomen zijn en de betalingen die hierop ontvangen zijn.
- De vordering op de Nationale Postcode loterij betreft de toezegging van de bijdrage uit reguliere trekkingen.
- De post 'overige giften en subsidies' betreft in hoofdzaak schriftelijke toezeggingen ontvangen van sponsors en nog te ontvangen subsidies.

04. LIQUIDE MIDDELEN	31-12-2017	31-12-2016
Kas- en banktegoeden Hoofdkantoor	710.451	7.477.414
Spaarrekeningen	15.243.794	5.479.405
Deposito's	75.000	75.000
De Saint Exupery Fonds	88.516	88.516
Kas- en banktegoeden TdH Winkels	674.156	754.627
Kas- en banktegoeden regio's	694.301	880.180
TOTAAL LIQUIDE MIDDELEN	17.486.218	14.752.142

Toelichting

Eind 2016 is een deposito afgelopen. In 2017 zijn deze vrijgekomen middelen op de spaarrekening gezet. Het saldo van de liquide middelen is voldoende om aan de korte termijn-verplichtingen te kunnen voldoen van € 13,4 miljoen (2016: € 11,8 miljoen). Eind 2017 heeft Terre des Hommes een verplichting van € 9,9 miljoen (2016: € 6,8 miljoen) aan projectpartners staan.

05. RESERVES	Direct beschikbaar voor doelstelling	Continuïteits reserve	Totaal
Stand per 1 januari 2017	4.359.736	4.000.000	8.359.736
Mutatie vrije reserve	-400.000	-	-400.000
Vrijval reserve doelstelling	61.439	-	61.439
Mutatie bestemmingsfondsen	319.210	-	319.210
Mutatie bestemmingsreserve PTSC Ethiopië	150.000	-	150.000
Mutatie bestemmingsreserve Mica Project	250.000	-	250.000
Resultaat boekjaar	-29.766	-	-29.766
Stand per 31 december 2017	5.241.961		8.710.619

Reserves

Beschikbaar voor doelstelling

Het vermogen dat direct beschikbaar is voor bestedingen aan de doelstelling bedraagt ultimo 2017 € 4,7 miljoen (2016: € 4,4 miljoen).

Bestemmingsreserve

Bestemmingsreserves zijn reserves die zijn opgebouwd uit baten die dienen om meerjarige of toekomstige projectactiviteiten te financieren.

Continuïteitsreserve

Terre des Hommes houdt een continuïteitsreserve aan voor de dekking van risico's op korte termijn en om zeker te stellen dat ook in de toekomst aan de verplichtingen kan worden voldaan. De hoogte van de continuïteitsreserve voldoet aan de VFI-richtlijn financieel beheer Goede Doelen en mag maximaal 1,5 maal de jaarlijkse kosten van de werkorganisatie bedragen.

06. FONDSSEN

	De Saint Exupéry Fonds	Van Breen-New Future Fund	Mr. P.J.F. Scheefhals Fonds	EC Bangladesh	Totaal
Stand per 1 januari 2017	88.516	2.904	261.674	319.209	672.303
Bij: Inkomsten	-	20.006	-	-	20.006
Af: Uitgaven	-	-	-	-319.209	-319.209
Stand per 31 december 2017	88.516	22.910	261.674	0	373.099

Toelichting fondsen

Beschikbaar voor doelstelling

1. De Saint Exupéry Fonds (fonds op naam)

Tot 31 december 2034 is een bedrag van € 56.723 niet vrij beschikbaar uit hoofde van een notarieel verleden schenkingsakte die bepaalt dat de schenking bedragen gedurende 30 jaar als stamvermogen in stand moeten blijven. Slechts de vruchten kunnen direct door Terre des Hommes worden aangewend.

2. Van Breen – New Future Fund (fonds op naam)

De familie van Breen is in 2013 een samenwerking met Terre des Hommes aangegaan voor een looptijd van 5 jaar. In 5 jaarlijkse termijnen van € 20.000 wil de familie een bijdrage leveren aan de hulp aan kwetsbare meisjes in ontwikkelingslanden ter preventie en bestrijding van seksuele uitbuiting - in het bijzonder kinderprostitutie. Zowel het ingelegde basis vermogen als het rendement is beschikbaar voor besteding aan deze doelstelling.

3. Mr. P.J.F. Scheefhals Fonds (fonds op naam)

Dit fonds is ontstaan uit de nalatenschap van de heer Mr. P.J.F. Scheefhals en is bestemd voor onder meer de bekostiging van projecten ten behoeve van kinderen die slachtoffer zijn van geweld, mishandeling, misbruik, uitbuiting, verstoting of verlating. De bekostiging van de projecten vindt plaats uit de jaarlijks behaalde vermogenswinst en neemt aanvang na een aanloopperiode van minimaal een jaar.

4. Europese Commissie - Bangladesh

Ons kantoor in Bangladesh verkreeg een subsidie van € 750.000 van de EU voor de strijd tegen seksuele uitbuiting van kinderen in Bangladesh. In 2017 is dit fonds opgeheven en is het saldo vrijgevallen ten gunste van het direct beschikbaar vermogen.

07. SCHULDEN	31-12-2017	31-12-2016
Langlopende schulden 2 jaar	-	12.000
Totaal langlopende schulden	-	12.000
Kortlopende project verplichtingen 1 jaar	10.528.819	7.293.337
Overige kortlopende schulden Regiokantoren	92.282	481.801
Overige kortlopende schulden	4.053.775	4.039.647
Totaal kortlopende schulden	14.674.876	11.814.785
TOTAAL SCHULDEN	14.674.876	11.826.785

Toelichting schulden

De kortlopende schulden betreffen voornamelijk project verplichtingen die binnen een jaar voldaan moeten worden.

De overige kortlopende schulden bevatten vooruitontvangen bedragen à € 2,3 miljoen inzake GAA.

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Rechten

Door middel van een (notariële) akte van schenking hebben 1.515 (2016: 1.555) begunstigers van Terre des Hommes voor de komende jaren bijdragen aan Terre des Hommes toegezegd. Met de uit hoofde van deze schenkingsaktes te ontvangen lijfrente-termijnen is in de balans ultimo 2017 geen rekening gehouden. Deze worden in het jaar van ontvangst als inkomsten verantwoord.

Er zijn ultimo 2017 vier legaten met vruchtgebruik, de waarde van het financiële effect van de voordelen kan niet worden geschat in verband met het recht van de vruchtgebruiker op interen, vervreemden of beleggen.

Verplichtingen

Terre des Hommes staat door middel van een bankgarantie voor 16 winkels (2016: 16 winkels) garant voor drie maanden huur, voor een totaalbedrag van € 61.973 (2016: € 63.245). Daarnaast zijn er voor 15 winkels concern-garanties afgegeven voor een totaalbedrag van € 61.394 (2016: 11 / € 69.894).

Terre des Hommes huurt vier kopieer/printapparaten bij Grenke finance. Hiervoor is een huurovereenkomst gesloten die eindigt op 1 september 2021.

Ultimo 2017 is er 1 bedrijfsauto geleased voor een periode van maximaal 48 maanden. Het contracten betreft operationele lease. De auto wordt gebruikt door de medewerker die zich dagelijks inzet voor de winkels en de vrijwilligers in het land.

OVERZICHT VERPLICHTINGEN			
	< 1 jaar	> 1 jaar	Totaal
Huur winkels	470.281	763.809	1.234.090
Bedrijfsauto's	7.260	10.890	18.150
Kopieermachines	2.678	10.712	13.390
TOTAAL VERPLICHTINGEN	480.219	480.219	1.265.631

9.4 Toelichting op de staat van baten en lasten

Algemeen

De baten van particulieren zijn hoger dan begroot, dit wordt veroorzaakt door toegenomen inkomsten uit nalatenschappen. Inkomsten uit bedrijven zijn lager dan begroot. De doorlooptijd tussen start samenwerking met partners uit het bedrijfsleven en werkelijke baten blijkt langer dan verwacht, waardoor de baten pas later zullen worden ontvangen. Er zijn minder subsidies van overheden ontvangen zowel voor structurele hulp als voor noodhulp. Dit is veroorzaakt omdat we een aantal grants niet hebben ontvangen. Uit verbonden organisaties is meer dan begroot ontvangen. Dit geldt ook voor de baten vanuit onze winkels. Overige baten zijn significant hoger dan verwacht vanwege de gerealiseerde verkoop van de hospitaalboot de Abare.

We hebben in 2017 iets minder dan begroot aan onze doelstellingen gecommitteerd. Dit is deels een timing issue, in januari zijn er nog veel projectcommitteringen getekend. De wervingskosten zijn hoger dan begroot net als de kosten voor beheer en administratie. Dit is grotendeels veroorzaakt door hogere personeelskosten.

De gerealiseerde verhouding tussen wervingskosten en de som van de geworven baten is lager dan in 2016. Dit is conform de wens. De reorganisatie eind 2017 en het sluiten van een aantal landenkantoren begin 2017 heeft daaraan bijgedragen. De gerealiseerde verhouding tussen de lasten besteed aan onze doelstellingen en de kosten van beheer en administratie is dit jaar significant verbeterd t.o.v. 2016. Dit kan verklaard worden door de eerder genoemde kostenreductie (afname lasten beheer en organisatie) en vanwege de toegenomen lasten besteed aan onze doelstellingen.

08. BATEN VAN PARTICULIEREN	2017	2016
Donaties en giften	5.467.291	5.857.958
Nalatenschappen	2.186.026	838.099
	7.653.317	6.696.057

09. BATEN VAN BEDRIJVEN	2017	2016
Baten van bedrijven	691.346	324.152

10. BATEN VAN LOTERIJ ORGANISATIES	2017	2016
Nationale Postcode Loterij (reguliere bijdrage)	2.275.000	2.250.000
Overige loterijen	33.065	29.354
	2.308.065	2.279.354

De baten uit overige loterijen (vriendenloterij) waren voor 2017 niet begroot.

11. BATEN VAN SUBSIDIES EN OVERHEDEN	2017	2016
BUZA/DtZ Alliance	3.671.252	3.450.817
BUZA/GAA Alliance	2.768.661	2.210.900
NL Embassy / Bangladesh	384.956	235.007
BUZA /MFS II 2016	-	682.443
Overige subsidies	1.113.693	798.806
Sub: structureel	7.938.562	7.377.973
BUZA DRA Save the children South Sudan	401.315	643.311
BUZA DRA/Oxfam JHR Zimbabwe	365.384	388.000
BUZA DRA/Dorcas Ukraine II	211.356	435.865
BUZA DRA/Cordaid JHR North Iraq	29.836	756.393
BUZA DRA/ Syria/ ECHO/ SHO/ Dorcas Ukraine	-	654.198
Sub: noodhulp	1.007.891	2.877.767
Totaal Subsidies van overheden	8.946.453	10.255.740

Van de totale subsidie inzake Down to Zero Alliance is een bedrag van € 2.173.261 bestemd voor onze alliantiepartners, dit bedrag is opgenomen als kosten van structurele hulpverlening. De subsidie toekomend aan Terre des Hommes bedraagt € 1,296,299

12. BATEN VAN VERBONDEN ORGANISATIES ZONDER WINSTSTREVEN	2017	2016
SHO Africa	940.412	-
SHO Nepal	-	7.212
Totaal baten van verbonden organisatie zonder winststreven	940.412	7.212

13. BATEN VAN ANDERE ORGANISATIES ZONDER WINSTSTREVEN	2017	2016
Baten van andere organisaties zonder winststreven	809.916	374.911

14. BATEN ALS TEGENPRESTATIE VOOR DE LEVERING VAN PRODUCTEN EN/OF DIENSTEN	2017	2016
Bruto Verkoopopbrengsten Terre des Hommes winkels	2.380.572	2.324.674
Directe kosten winkels	-1.070.503	-1.050.547
Netto resultaat TdH Winkels	1.310.069	1.274.127
Ontvangen giften Terre des Hommes winkels	131.385	84.477
Overige baten winkels	94.541	48.364
Directe kosten HO	-222.471	-295.877
Totaal baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	1.313.523	1.111.091

Voor de toekenning van de kosten van de winkels wordt Richtlijn 650 (650.316) gevolgd die aangeeft dat "onder de kostprijs wordt verstaan de inkoopwaarde van de goederen, verhoogd met de op de in- en verkoop drukkende directe kosten". De kosten die tot de kostprijs gerekend kunnen worden zijn deels kosten die de winkels zelf maken (kosten van het winkelpand met inrichting, de kosten van de vrijwilligers en de faciliteiten om de goederenstroom te registreren, de verkoop af te kunnen handelen en de gelden te ontvangen) en deels kosten die het hoofdkantoor maakt ten behoeve van de winkels.

15. OVERIGE BATEN	2017	2016
Huuropbrengst (inclusief servicekosten)	64.550	63.813
Overige baten winkels	310.096	-
Directe kosten HO	10.297	454
Totaal overige baten	384.943	64.267

Toelichting

In 2017 is een gedeelte van het kantoorpand onderverhuurd aan CKM (centrum tegen kinderhandel en mensenhandel) en aan International Justice Mission, een stichting die recht verschaft aan slachtoffers van slavernij, seksuele uitbuiting en andere vormen van gewelddadige onderdrukking.

Lasten

16. STRUCTURELE HULPVERLENING	2017	2016
Azië	6.992.583	3.647.351
Oost-Afrika	3.707.939	3.016.686
Zuid-Amerika	304.580	334.503
Nederland / Overig	2.452.363	971.327
Afdracht aan DTZ partners	2.173.261	2.259.822
Totaal structurele hulpverlening	15.630.725	10.229.689

17. NOODHULP EN REHABILITATIE	2017	2016
Eigen Noodhulp	1.116.129	209.948
Met SHO middelen	883.540	-
Met subsidie BUZA	2.217.449	3.567.283
Totaal structurele hulpverlening	4.217.118	3.777.231

18. FINANCIËLE BATEN EN LASTEN	2017	2016
Koersresultaat	-25.802	-12.704
Rente opbrengst rekening courant / spaarrekening / deposito's	7.303	200.307
Rente ontvangen door regiokantoren	11.814	29.867
	-6.685	217.469

Toelichting

Ultimo 2016 een deposito vrijgekomen wat niet opnieuw is vastgezet. De rentevergoedingen op overige spaarsaldi zijn in 2017 verder gedaald.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum met effect op de jaarrekening 2017.

9.5 Kostentoerekening

Besteed aan doelstellingen							
	Structurele hulp	Noodhulp en rehabilitatie	Wervingskosten	Kosten beheer en administratie	Totaal Werkelijk 2017	Begroet 2017	Werkelijk 2016
Verstrekte (project)subsidies en (project)bijdragen	11.665.809	4.102.333	-	-	15.768.141	15.939.000	13.527.633
Afdrachten aan verbonden (internationale) organisaties	2.173.261	-	-	-	2.173.261	1.978.000	2.269.919
Communicatiekosten	-	-	1.206.980	-	1.206.980	1.894.000	1.611.794
Personeelskosten	1.199.124	76.824	754.880	594.552	2.625.380	2.245.000	2.596.443
Huisvestingskosten	45.967	2.945	28.937	22.791	100.641	103.000	98.391
Kantoor- en algemene kosten	434.958	27.866	273.818	215.662	952.304	631.000	790.423
Afschrijvingen	111.606	7.150	70.259	55.337	244.351	251.000	366.074
Totaal	15.630.725	4.217.118	2.334.874	888.341	23.071.059	23.041.000	21.260.677

De directe kosten worden zoveel als mogelijk toegerekend aan de doelstelling, wervingskosten en beheer en administratie. De indirecte kosten worden volgens een verdeelsleutel gebaseerd op aantal werkzame personen in voltijdse formatieplaatsen (FTE) verdeeld over de hoofdactiviteiten. Hiervoor wordt de tijdsbesteding per persoon aan de betreffende hoofdactiviteit in kaart.

Personeelskosten	2017	2016
Lonen & Salarissen	1.736.730	1.854.465
Sociale lasten	237.748	283.226
Sociale lasten	187.027	187.982
Pensioenlasten	463.875	270.770
Overige personeelskosten	2.625.380	2.596.443

Personeelsbestand

Ultimo 2017 bedroeg het aantal medewerkers op het hoofdkantoor 31 (2016: 38); de fte-waarde hiervan is 29,6 (2016: 34,5). In de regio's bedroeg het aantal medewerkers ultimo 2017 73 (2016: 81). Het totale aantal medewerkers bedroeg 104 ultimo 2017 (2016: 106).

Bezoldiging directie

Conform Richtlijn 650 worden de personeelskosten van de directie afzonderlijk in de jaarrekening vermeld. Er is sinds augustus 2016 sprake van een eenhoofdige directie. De Raad van Toezicht heeft het bezoldigingsbeleid, de hoogte van de directiebeloning en de hoogte van de bezoldigingscomponenten vastgesteld. Het beleid wordt periodiek geactualiseerd.

Bij de bepaling van het bezoldigingsbeleid en de vaststelling van de beloning volgt Terre des Hommes de 'Regeling beloning directeuren van goede doelen ten behoeve van besturen en raden van toezicht'.

De regeling geeft aan de hand van zwaarte criteria een maximumnorm voor het jaarinkomen. De weging van de situatie bij Terre des Hommes vond plaats door de remuneratiecommissie. Dit leidde tot een zogenaamde BSD-score van 515 met een maximaal jaarinkomen van € 146.000,- (1FTE/12mnd). De voor de toetsing aan de geldende maxima, relevante werkelijke jaarinkomens van de directie bedroegen voor de heer C.W.J. Kok (1FTE/ 9,5 mnd): € 111.443,- Deze beloning bleef binnen de geldende maxima voor een eenhoofdige directie.

Het jaarinkomen, de belaste vergoedingen/bijtellings, de werkgeversbijdrage pensioen, de pensioencompensatie en de overige beloningen op termijn bleef voor dhr. Kok binnen het in de regeling opgenomen maximumbedrag van € 181.000,- per jaar.

De belaste vergoedingen/bijtellings, de werkgeversbijdrage pensioen en de overige beloningen op termijn stonden bovendien in een redelijke verhouding tot het jaarinkomen. De hoogte en samenstelling van de bezoldiging worden in onderstaande tabel toegelicht.

9.6 Bezoldiging directie

Naam	C.W.J. Kok	A.J. van Santbrink*	A.J. van Santbrink	I.P. Wekking
Functie	Alg. directeur interim	Alg. directeur	Alg. directeur	Fin. directeur
Dienstverband				
Periode	13/3/17-31/12/17	Geheel 2017	Geheel 2016	1/1/16-31/07/16
Aard (looptijd)	Bepaald	Bepaald	bepaald	bepaald
Uren	40	40	40	40
part time percentage	100	100	100	100
Bezoldiging (EUR)				
Jaarinkomen				
• Bruto loon/salaris	96.483	106.745	105.325	69.198
• vakantiegeld	7.718	8.645	8.426	5.536
• Gratificatie	7.242	-	-	-
Totaal	111.443	115.390	113.751	74.734
SV lasten (wg deel)	7.325	9.070	9.750	7.776
Pensioenlasten (wg deel)	10.587	13.085	14.586	6.831
Totaal bezoldiging	129.355	137.545	138.087	89.341

*De heer van Santbrink is geheel 2017 als gevolg van ziekte voor 100% arbeidsongeschikt geweest.
De heer Kok is in maart als interim directeur aangesteld.

De pensioenlast betreft het werkgeversdeel van de aan het bedrijfstakpensioenfonds verschuldigde premie.
Aan de directieleden zijn geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt.

Onbezoldigde nevenfuncties van de directie:

Carel Kok - Vice-voorzitter Terre Des Hommes International Federation

Overige gegevens

Vaststelling en goedkeuring jaarrekening

De Directie van Stichting Terre des Hommes Nederland heeft de jaarrekening 2017 vastgesteld in de vergadering van 11 april 2018. De Raad van Toezicht van Stichting Terre des Hommes heeft de jaarrekening 2017 goedgekeurd in de vergadering van 23 april 2018.

Resultaatbestemming

Het resultaat wordt verdeeld volgens de resultaatverdeling van paragraaf 6.2 'Resultaat bestemming' in de statuten.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum met effect op de jaarrekening 2017.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de directie en de raad van toezicht van Stichting Terre des Hommes Nederland

Verklaring over de geconsolideerde jaarrekening 2017

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft in dit jaarverslag opgenomen geconsolideerde jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Terre des Hommes Nederland op 31 december 2017 en van het resultaat over 2017 in overeenstemming met Richtlijn 650 'Fondsenwervende instellingen' van de Nederlandse Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ 650).

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen geconsolideerde jaarrekening 2017 van Stichting Terre des Hommes Nederland te Den Haag ('de stichting') gecontroleerd. De geconsolideerde jaarrekening bestaat uit:

- de geconsolideerde balans per 31 december 2017;
- de geconsolideerde staat van baten en lasten over 2017; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de geconsolideerde jaarrekening is RJ 650.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de geconsolideerde jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Terre des Hommes Nederland zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

6FWN6JZKX5AJ-1015592916-48

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Fascinatio Boulevard 350, 3065 WB Rotterdam, Postbus 8800, 3009 AV Rotterdam

T: 088 792 00 10, F: 088 792 95 33, www.pwc.nl

PwC is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de geconsolideerde jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de geconsolideerde jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van RJ 650 is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de geconsolideerde jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de geconsolideerde jaarrekening.

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag in overeenstemming met RJ 650.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de geconsolideerde jaarrekening en de accountantscontrole

Verantwoordelijkheden van de directie en de raad van toezicht voor de geconsolideerde jaarrekening

De directie is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de geconsolideerde jaarrekening in overeenstemming met RJ 650; en voor
- een zodanige interne beheersing die de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de geconsolideerde jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de geconsolideerde jaarrekening moet de directie afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsel moet de directie de geconsolideerde jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de geconsolideerde jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de geconsolideerde jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Ons controleoordeel beoogt een redelijke mate van zekerheid te geven dat de geconsolideerde jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze geconsolideerde jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Rotterdam, 15 mei 2018
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door M. van Ginkel RA

Bijlage bij onze controleverklaring over de geconsolideerde jaarrekening 2017 van Stichting Terre des Hommes Nederland

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de geconsolideerde jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de geconsolideerde jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze doelstelling is om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de geconsolideerde jaarrekening vrij van materiële afwijkingen als gevolg van fouten of fraude is. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de geconsolideerde jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de geconsolideerde jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de geconsolideerde jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de geconsolideerde jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de geconsolideerde jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Bijlagen

Resultaten vrijwilligersgroepen

Toelichting

In de hierna volgende tabellen zijn de resultaten van de vrijwilligersgroepen weergegeven voor 2017. Het resultaat van de winkels is met € 152.337 gestegen ten opzichte van 2016.

In het hoofdstuk 'Niet uit de balans blijkende verplichtingen' vermelden wij de bedragen voor afgegeven garanties door het hoofdkantoor alsmede de verplichtingen inzake de huur van de winkelpanden.

2017					
Winkel locatie	Bruto verkoop opbrengst	Directe kosten	Netto verkoop resultaat	Giften en overige baten*	Totaal resultaat
Alkmaar	41.188	30.738	10.450	4.213	14.663
Alphen	39.794	27.202	12.591	4.246	16.837
Amersfoort	66.293	27.175	39.118	4.277	43.396
Amsterdam	59.744	25.093	34.651	1.727	36.378
Apeldoorn	53.880	20.493	33.387	4.671	38.058
Arnhem	88.173	20.724	67.449	6.458	73.907
Assen	41.285	25.110	16.176	1.217	17.393
Barneveld	25.957	4.423	21.535	2.556	24.091
Bergen op Zoom	47.150	19.660	27.490	6.132	33.623
Beverwijk	2.650	1.516	1.135	12.172	13.307
Breda	83.112	27.637	55.475	8.443	63.918
Delft	45.015	31.815	13.201	15.920	29.121
Den Bosch	74.979	34.647	40.332	2.358	42.690
Den Haag	49.662	25.695	23.967	2.153	26.120
Deventer	34.614	14.274	20.340	2.215	22.555
Drachten	23.029	23.910	-881	1.838	958
Eindhoven	82.531	31.706	50.825	4.952	55.777
Emmen	28.261	13.776	14.486	3.160	17.645
Enschede	29.571	24.369	5.202	2.103	7.305
Goes	32.537	16.733	15.804	3.636	19.439
Gouda	48.349	25.257	23.092	1.346	24.438
Groningen	37.412	24.527	12.884	2.895	15.779
Haarlem	64.225	34.165	30.060	2.513	32.572
Haarlemmermeer	44.642	21.691	22.951	25.080	48.030
Heerenveen	33.708	17.750	15.957	4.091	20.048
Helmond	75.580	40.623	34.957	1.755	36.711
Hengelo	106.900	29.506	77.394	9.944	87.338
Hilversum	68.932	28.269	40.662	1.968	42.631
Leeuwarden	50.984	22.647	28.337	1.436	29.773
Leiden	35.412	12.253	23.159	497	23.656
Maastricht	59.287	25.350	33.937	2.860	36.798
Middelburg	44.085	32.922	11.164	8.717	19.881
Nijmegen	43.274	24.079	19.195	1.623	20.818
Oosterhout	84.376	30.676	53.699	5.329	59.028
Pijnacker	153.701	12.225	141.476	15.857	157.333
Roosendaal	25.301	22.005	3.296	1.552	4.848
Rotterdam/Barendrecht	30.266	28.264	2.002	1.165	3.167
Tilburg	47.973	30.262	17.711	2.870	20.581
Utrecht	36.433	15.202	21.231	2.529	23.760
Venlo	44.742	18.143	26.599	17.544	44.143
Wageningen	59.297	17.065	42.232	1.838	44.070
Westland	15.417	29.096	-13.679	3.446	-10.233
Zoetermeer	59.291	33.252	26.039	5.508	31.546
Zundert	45.206	18.883	26.323	3.188	29.510
Zwolle	51.603	29.694	21.909	5.931	27.839
Totaal Winkels	2.315.822	1.070.503	1.245.319	225.926	1.471.245
Werkgroepen	64.750	27.866	64.750		64.750
Totaal	2.380.572	1.070.503	1.310.069	225.926	1.535.995

*Inclusief opbrengsten afgekeurde kleding

SHO Rapporten

BATEN UIT GEZAMENLIJKE ACTIES

BATEN UIT GEZAMENLIJKE ACTIES				31/12/2017		
HONGERSNOOD AFRIKA	Boekjaar 2016			tot en met boekjaar 2017		
			Totaal			Totaal
Baten						
Baten uit gezamenlijke acties			940.412			940.412
Rente			0			0
Totaal baten			940.412			940.412
Kosten voorbereiding en coördinatie (AKV)						
AKV			65.829			65.829
Totaal beschikbaar voor hulpactiviteit			874.583			874.583
Lasten						
	Noodhulp	Wederopbouw		Noodhulp	Wederopbouw	
Committeringen van Deelnemer (D)						
verstrekke steun via de UO	120.781	120.781		120.781	120.781	
verstrekke steun via de IK	388.783	388.783		388.783	388.783	
verstrekke steun via de D zelf	365.019	365.019		365.019	365.019	
Totaal beschikbare committeringsruimte	0.00	0.00		0.00	0.00	
Inzicht in kasstromen van de deelnemer	Boekjaar			tot en met boekjaar		
	Noodhulp	Wederopbouw	Totaal	Noodhulp	Wederopbouw	Totaal
Overmakingen door D met betrekking tot;						
verstrekke steun via de UO	111.612		111.612	111.612		111.612
verstrekke steun via de IK	200.000		200.000	200.000		200.000
verstrekke steun via de D zelf	365.019		365.019	365.019		365.019
Inzicht in bestedingen ter plaatse						
Bestedingen ter plaatse door de UO	89.484		89.484	89.484		89.484
Bestedingen ter plaatse door de IK	234.762		234.762	234.762		234.762
Bestedingen ter plaatse de D zelf	264.192		264.192	264.192		264.192

BATEN UIT GEZAMENLIJKE ACTIES

BATEN UIT GEZAMENLIJKE ACTIES				31/12/2017		
SHO ACTIE NEPAL	Boekjaar 2016			tot en met boekjaar 2017		
			Totaal			Totaal
Baten						
Baten uit gezamenlijke acties			7.212			610.681
Rente			0			0
Totaal baten			7.212			610.681
Kosten voorbereiding en coördinatie (AKV)						
AKV			505			39.951
Totaal beschikbaar voor hulpactiviteit			6.707			570.730
Lasten						
	Noodhulp	Wederopbouw		Noodhulp	Wederopbouw	
Committeringen van Deelnemer (D)						
verstrekke steun via de UO						
verstrekke steun via de IK						
verstrekke steun via de D zelf	6.707	6.707		570.730	570.730	
Totaal beschikbare committeringsruimte	-	-		-	-	
Inzicht in kasstromen van de deelnemer	Boekjaar			tot en met boekjaar		
	Noodhulp	Wederopbouw	Totaal	Noodhulp	Wederopbouw	Totaal
Overmakingen door D met betrekking tot;						
verstrekke steun via de UO						
verstrekke steun via de IK						
verstrekke steun via de D zelf	256.045		256.045	532.480		532.480
Inzicht in bestedingen ter plaatse						
Bestedingen ter plaatse door de UO						
Bestedingen ter plaatse door de IK						
Bestedingen ter plaatse de D zelf	272.468		272.468	570.730		570.730

Eindredactie:

Hoofdredactie:

Tekst:

Foto's:

Terre des Hommes

Jolanda van Witzenburg, Miranda van Leeuwen

Terre des Hommes, Loes Singeling

Quinten van der Blonk, Corbino, Dirk W. de Jong, Oscar Timmers,
Sven Torfinn, Adnan Wahid, Mayank Soni, Joris den Blaauwen,
Merel van den Enden, Rogier Jaarsma

Design en productie:

Newton21

Stichting Terre des Hommes Nederland

Zoutmanstraat 42-44 2518 GS Den Haag 070 - 3105000 www.tdh.nl info@tdh.nl

Colofon

Wij worden gesteund door

